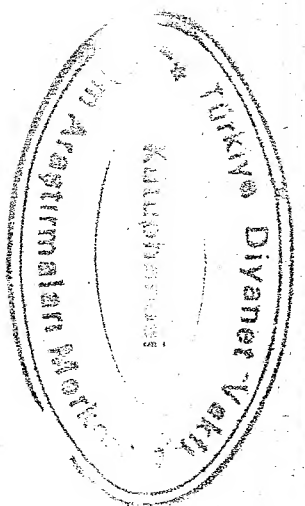

EKİCİĞİL TARİH YAYINLARI No. 11

FENER PATRİKHANESİNİN İÇYÜZÜ

Hazırlayan :
ALİ KARAKURT

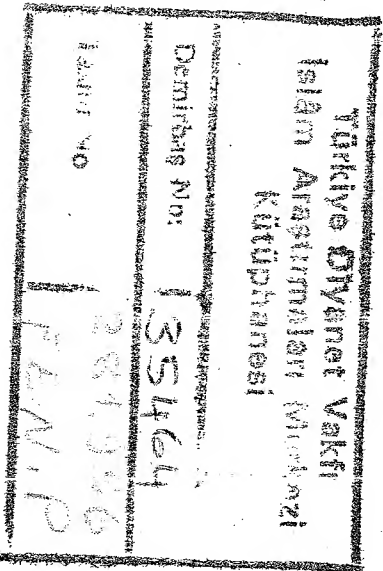
Dizgi ve Baskı :
EKİCİĞİL MATBAASI
İst. - Nispetiye - Tel: 2 5 3 8 8
1955

— I —

Yunan kilisesinin, Türkiye ve Türkler aleyhine açtığı korkunç savaş 1453 den sonra başlar. Bizans İmparatorluğunun 1000 senelik tarihine 53 gün gibi kısa bir zamanda son vermiş bulunan Fatih İkinci Sultan Mehmed; her şeyden evvel büyük bir insandı. İstanbul'un zaptını müteakip ve daha sonraları Yunan kilisesi haline gelen, Bizans kilisesini olduğu gibi serbest bırakması ve lâik bir zihniyet göstermesi, büyüklüğünün mehenk taşıını teşkil eder.

Dünyadaki geçitli din müesseselerinin, zaman zaman insanların sulh ve sükûn içinde yaşanmaları için çabalarına rağmen, mutaassıp Bizans kilisesinin, İstanbul'un fethinden evvel Müslümanlık, İstanbul'un fethinden sonra da Türklük, aleyhinde asırlarca artan bir şekilde faaliyet göstermesi izah edilemeyecek bir keyfiyettir. Bizans kilisesinin, basit bir istihale geçirerek Yunan kilisesi haline girmesini müteakip, Büyük İskenderin dolaştığı coğrafi sathı; «Megalo İdea» gerçevesi içinde mütalâa eden küçük Yunanistan, silâhın yapamıyacağı harbi papaslar ordusuna yaptırmı-

ya karar verdi. İşte; bu kararın neticesi olarak bir din müessesesi halinde kalması gereken Fener Patrikhanesi, Yunanistanın taazzuvunu takip eden senelerde bütün kudretini Türkler aleyhinde mücadeleye tektif etti.

Kıbrıs davasının, bir köy papazı elinde Yunanistan hesabına nasıl bir yola sokulduğunu görenlerin, kilisenin mi Yunan hükûmetinin, Yunan hükûmetinin mi kilisenin emrinde olduğunu anlıyabilmesi için konuşan vesikaları bilhassa bütün yaşayanların ibret nazarlarına arz etmek lâzımdır.

Fener Patrikhanesi, Yunanistanın kurulmasından sonra Bizanslı kisvesini atmakta fazla aceleci davranmış, Türkiyedeki Rumları Yunanistan lehine kıyam ettirmek üzere dini bir elçilik haline girmiştir. Yunanistanın Türkiye aleyhine kuvvetlenmesini temin maksadıyla girişilen bu âni hareket 1904 senesinin iptidasında başladı. 1908 Temmuz İnkılabı üzerine sıkışan çalışmalar 1910 senesinde kıvama girmiş, Venizelosun Başvekâlete geldiği sırada son haddini bulmuştur. Venizelos, Patrikhaneyi hiç olmasa yarı resmi bir şekilde Yunanistanla birleştirmeye çalışmıştır.

Yunanistanın, Bizansı ihya etmek hüiyası, bu hilyanın millî bir siyaset haline gelmesi için mutlak surette Fener Patrikhanesinin faaliyeti ve tahrikleri birinci derecede mütalâa ediliyordu. Nitekim Patrikhanesi, Yunan hükûmetinin emrine girmekle, Türkiyede en kudretli bir tahrik şebekesi ve merkezi olmakta kusur etmemiştir.

Venizelosun: «Patrikhane Yunanistanın emrine girmelidir, bu suretle birleşmiş bir Patrikhanenin ilerideki millî dâvalarda rolü pek büyük olacaktır» şeklindeki arzusu nihayet 1909 da kuvveden fiile çıkmıştır. Bunun üzerine harekete geçen Patrikhane mensu-

bu bazı müfritler İstanbulda ilk isyan ve ihtilalin tohumunu ekmeye çalışmışlar, nihayet 1910 Eylülünde, Fener kilisesi askeri bir kordon altına alınmıştır.

Görüliyor ki; 1821 de yapılmasına başlanılan kıyam, aradan uzun yıllar geçtikten sonra, bu defa Yunan hükûmetinin verdiği emirlere uyularak tekrarlamıyordu. Nitekim, gizlice İstanbula gelerek bir müddet Fenerde bir Rumun evinde misafir kalan Venizelos, Başvekil olur olmaz, evvelce dikte ettirdiği esasların sür'atle tahakkukuna geçmiştir. Mondros mütarekesinin ilânını müteakip, Marmaraya giren yabancı devletlerin donanmaları daha İstanbul sularında görünmeden, Patrikhane siyasi bir fesat ocağı olduğunu meydana koymakta gecikmemiştir.

1919 da, aslen Karamanlı olan Patriğin, Venizelos tarafından dikte ettirilen esaslara sadık kalmamak suretiyle derhal uzaklaştırılması ve 1919 Ekiminde yerine Dorotheos'un getirilmesi tahrik vasıtalarının teşkilâtlandırılmasını kolaylaştırdı. Bu maksatla Patrikhane teşkilâtı, Silozoz klübü, Zografyon ve Zapyon idadileri, Rum klüpleri, Adalardaki mektepler, yetimhaneler ve hastahaneler, rumca gazeteler ise yarrar bir teşekkül haline getirildi.

Ancak Venizelos, mevcut teşkilâtı kısır ve gayrı kâfi görüyordu. Daha ziyade aktif olabilmesi için mevcut teşekküllerin askerlerin ellerine verilmesi lâzımdı. Bu bakımdan, Patrikhane nezdinde siyasi münemesil olarak Kanepulos, askeri münemesil olarak Giritte yetişmiş Albay Kanamakıs, ilâveten Yunan konsosu olarak da Komaris İstanbula gönderildi.

Üç siyasi ve askeri münemesilin Türkiyeye gelmesinden biraz sonra: «hususî teşkilât için Yunan hükûmetinin ayırdığı 3 milyon, Amerikada oturan Yunan vatandaşları Nigopolosun hibe ettiği 4 milyon ki cem'an

Yekûn 7 milyon drahmi de süratle Patrikhane emrine sevk edildi. Patrikhane bu suretle maddî bakımından tamamen silâhlanmıştı. Ancak, cismanî bakımdan da takviyesi zarureti vardı. Zaruretlere uyularak Kayseri, İnoz, Ankara, Vize, Amasya, Çanakkale ve Trabzon Metropolitleri İstanbul'a çağırıldı, Ruhani Meclise geçici üye sıfatıyla iştirak ettirildi.

Dini kisvesinden sıyrılarak Yunan hükûmetinin, Türkiye'deki bir otoritesi haline gelen Patrikhane, şâde Veneziya'nın direktiflerine uyuyor, bağlı bulunduğu Türk idaresine karşı müstakillen hareket ediyordu. Ruhani Meclisin, yeni geçici Metropolit üyelerle takviyesini, münevver Rumların teşkilâtlanması takip etti. Artık Patrikhane üzerine ilânı istiklâlin sembolü olan Bizansın çift kartallı bayrağı konmalı idi. 1919 Temmuz ayında böylece, Bizans bayrağı 450 sene sonra, tekrar, Fener Patrikhanesinin kapısına asıldı.

Yunanistan, müstakil bir devlet olmadan önce, İstanbul'da ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde yaşayan ve rumca bilmiyen, yalnız türkçe konuşan Rumları tahrik edecek bir teşekkül yoktu. Yunanistanın teşekkülü, Patrikhanenin yarı resmî şekilde Yunan hükûmetinin temsilcisi seklüne sokulması, bazı gizli cemiyetlerin doğmasına sebep oldu. Gizli ve cinaî metodlarla idare edilen bu cemiyetlerin başında «Etniki Eterya» geliyordu. Cemiyetin gayesi vâsi ve geçitli idi. Merkezi Atınada olan bu cemiyet, Patrikhane, Yunan hükûmeti anlaşmasından sonra derhal İstanbul'da da bir merkez açtı.

Etniki Eterya'nın İstanbul merkezi ağır ağır cinayetler başladı ve bu cinayetler 1822 den 1922 ye kadar sürdü. «Filotofos Azelfotis» adı altında muhtelif şubeler açmaktan çekinmiyen bu gizli cemiyet, aynı zamanda rumca gazeteleri de süratle organize etti.

1918 Kânunuevvel ayında yeniden gözden geçirilen ve tensik edilen gizli cemiyet 9 muhtelif isim altında bütün genişletildi. İstihale böylece mevzî bir şekilde durdu, neticede aşağıdaki cemiyetler meydana çıktı:

Rum Matbuat Cemiyeti, Rum Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Rum Trakya Cemiyeti, Rum Muhacirin Cemiyeti, Rum Tüccar Cemiyeti, Rum Küçük Asya Cemiyeti, Rum Edebi Cemiyeti ve Rum İzçilik Teşkilâtı.

Yukarıdaki cemiyetler, doğrudan doğruya Fener Patrikhanesine bağlı bulunuyorlar, bünyelerini takviye mevzuundaki malî yardım da Yunan Kızılhaçı, Atina ve Selânik bankalarından geliyordu. Cemiyetler görüldü ki cinaî sahalarda büyük faaliyetler gösteriyorlar, Türklere suikastlar hazırlıyorlardı. Türklere karşı yapılacak suikast emirlerini Patrikhaneden ve Yunanistan hükûmetinin Patrikhane nezdine gönderdiği 3 silâh yasaî mümessilden alan Etniki Eterya Cemiyeti kollayarak cinayetleri mütarekeye kadar devam etti. Cemiyetin gayesi cinayetlerin dışında bazı mühim hususları da hedef tuttu. Böylece bir taraftan suikastlar tertip edilir, cinayetler işlenirken bir taraftan da, rumca konuşmasını bilmiyen Rumlara rumca öğretilirdi, askerliğe hazırlanırdı.

Gizli cinaî şebekenin en mühim kollarından birisini teşkil eden Matbuat Cemiyeti; ekseriya toplantılarını Yunan Konsoloshanesinde yapıyor, 8 âzasından 5 şini yerli Rumlar, 3 ünü de Yunanlılar teşkil ediyorlardı. Yerlilerin arasında Necologos gazetesinin sahibi Votiras, Zografyon muallimlerinden Pandazidis, Votiras'ın kardeşi Makridis sayılabilir. Matbuat Cemiyetinin elindeki gazetelere hâveten Patrikhanenin dinî neşir organı (!) olan Eklisyastiki Alitya memnuası da

siyasi bir hüviyete bürünerek bu vadi'deki harekete katılmakta gecikmedi.

Matbuat Cemiyeti, kendi âzalarının direktifi dairesinde yapılan cinayet ve suikastları gayrıkâfi addediordu. Tedbiş hareketlerini daha şiddetlendirmek üzere yeni bir harekete geçti. Yabancı devletlerin yardımı sonunda İstanbul hapishanelerinde mevkuf bulunan 500 den fazla Rum ve Ermeni'yi tahliye ettirdi. Bu tahliye neticesinde 1918 den 1919 a kadar hapishaneden çıkarılan mahkûmlar 100 den fazla cinayet işlediler.

Matbuat Cemiyeti, diğer sekiz cemiyetin en mühimlerinden birisi olan Rum İzcilik Cemiyetini de kısa zamanda geliştirdi. 1919 Haziranında başlayan yeniden kurma faaliyeti neticesinde Kadıköy, Beyoğlu ve İstanbul grupları adı altında 3 bölük teşkil edildi. Bölükler 500'er talebeden mürekkepti. Bölük kumandanları Yüzbaşı, her bölükte 3'er Yunan mülâzımı vazife görüyordu.

5 Kânunnevel 1920 de gizli cemiyetin dokuz koluna ilâveten General Yuvan ve Yunan milletvekillerinden Aladano «Rum Müdafaai Milliye Teşkilâtı» nı kurmakta gecikmediler. Rum Müdafaai Milliye Teşkilâtı kurulur kurulmaz, İstanbulda bulunan bütün Rum üznüğü birer beyanname ile cemiyete dâvet edilerek, kendilerine teşkilâtın en tabii âzalarından sayıldıkları bildirildi. Böylece İstanbuldaki Bütün Rumları içine alan Cemiyet ilk iş olarak 6 Nisan 1921 de Zografyon mektebinde Edebi Silogus Cemiyeti ile müştereken Yunan istiklâlının 100 üncü yılını kutladı. Kutlama sırasında 7 Mayıs 1921 de Yunan milletini birliğe dâvet eden bir beyanname hazırlandı. Bu beyannamenin hazırlanmasında bilhassa Fener Patrikhanesinin bütün Metropolitleri hazır bulundular.

Kırklareli, İnoz, Gelibolu, Çanakkale ve Çatalca Metropolitleri, 7 Mayıs beyannamesini takiben kurdukları Rum Trakya Cemiyetinin toplantısını Patrikhanede yaptılar. 1921 senesi 8 Mayısında yapılan bu toplantıda, Trakyada bulunan Rumların silâhlandırma işi görüşüldü, ayrıca Muhacirin Cemiyetine ne surette yardım edileceği gözden geçirildi.

Muhacirin Cemiyetinin doğrudan doğruya Yunan ordusu emrine verilmesi, Rum Tüccar Cemiyetinin, Türk tüccarlarını iflâsa sürüklemek üzere çalışması, Rum-Küçük Asya Cemiyetinin, Türkiye'deki Yunanlıları uyandırmaya gayret etmesi, keza, Metropolitlerin bir kere daha tetkikine sunuldu.

Patrikhane artık din işleriyle uğraşmaya lüzum görmedi. Bu ruhani müessesede tam bir ihtilâl yatağı haline inkılâp etti. Yunan hükûmetinin hülya ve hırslarını tatmini yolunda, memleketi fesat çıkarmaktan başka bir gayesi de yoktu.

— II —

Fener Patrikhanesinin en büyük ihanet vesikalesi, rından birisi Pontos Cemiyetidir. Pontos Cemiyeti, Yunan hükûmetinin Anadolu'yu işgal edememesi ihtimali üzerine kurulmuş, tamamen cinaî ve canavarca bir cemiyettir. Bu cemiyet sadece cinaî ve hayvani metodlarla Karadeniz sahillerinde Yunanistana peyk ikinci bir müstakil Yunan hükûmetinin teşekkülü için kuruldu. Büyük Yunanistana bir mukaddeme teşkil edecek olan Pontos hükûmetinin hududu Anadolu'nun Sımalı Şarkısındaki son noktadan başlayarak bütün Karadeniz vilâyetlerini içine almak suretiyle Kastamonu, Çankırı, Yozgat, Sivas, Gümüşhane, Tokat, Amasya vilâyetlerini ihtiva ediyordu. Hükûmetin merkezi de Samsun olacaktı. Nitekim Fener Patrikhanesi, Yunan ordusunun izmiri işgalından sonra Pontos haritasını derhal tabettirmiş, Anadolu'da bulunan bütün Metropolitlerine göndermiştir.

Büyük Yunanistan bayrağının Ayasofya kubbesi üzerinde sallanmasından bir dakika sonra Samsun kı-

yılarında da, Pontos hükûmetinin bayrağı dalgalanmı-
caktı.

Nitekim, müstakil Pontos hükûmetinin sade haritası çizilmemiş, genç Pontoslulara, yapılacak mücaddelede kılışının arzu ettiği şekilde evvelce yemin ettirilmesi esas karar altına alınmıştır. Trabzon Metropolit'i Hrisantos'un evrakları arasında ele geçen yemin sureti aşağıdadır:

Y E M İ N

«Fikr-i millimizle alâkadar olan her hangi bir vâzifenin verilmesinde sadakat, itaat, mahrumiyet ve ke-tumiyetten hiç bir zaman ayrılmıyacağıma, haricîten duyduklarımı tamamen âmirlerime tebliğ ve haber ver-
receğime, aksi takdirde verilecek cezayı kabul edeceğime kavnim, namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.»

Fener Rum Patrikhanesinin, mütarekeden sonra Pontos meselesini alevlendirmeye nasıl çalıştığı bütün vuzuhıyla görülmektedir. Karadeniz muntakasında ihtilâl hareketinin bir an evvel genişlemesi, hükûmetin kurulacağı arazideki Türk şehirlere içinde yeni yeni fesat ocaklarının tiftmesi bu mevzuda sarfedilen Pat-reller cümlesinden sayılmaktadır. Bu maksatla Patrikhane, Batum eşrafından Bünyadoğlu'na müracaat etmiş, Karadeniz sahilinin Türklere temizlenmesi için bir cemiyet kurmasını istemiştir. Cemiyet 1 Eylül 1920 tarihinde Atınaya bir heyet gönderdiği gibi Serbest Pontos namında bir de gazete çıkarmıştır.

Hainlerin ve ihtilâl cemiyetlerinin faaliyetleri, Patrikhane tarafından gayrıkâfi görülmüyordu. Bu çarelerin daha başka çarelere de başvuruluyordu. Bu çarelerin

başında Türk halkını iğfal etmek üzere hazırlanan beyannameler gelmektedir. Marsilyadaki Pontos kongresi reisi Konstantinidis'in bu mevzuda nesrettiği 12 Şubat 1920 tarihli beyanname, nümune bakımından cidden mübindir.

Marşıya: 12 Şubat 1920

PONTOS'DAKİ MÜSLÜMAN HEMŞEHİRLERİNİN AÇIK MEKTUP

Aziz hemşehrilerim,
İçinizden bazılarının bana vatanına ihanet ve müstahak olmadığım halde benim için pek de iyi olmayan diğer muhtelif harekâtı mâlâyika isnad ettiklerini maalesef öğrendim. Buna sebep olarak da Pontos'un bir Cumhuriyet halinde idaresi veya daha doğrusu Müslüman ve Hristiyanların aynı hukuku haiz olmalarını istiyerek Pontosun istiklâl, muhtariyeti için çalışmakta olduğum gösteriliyor.

Bir kelime ile söyleyebilirim ki ben güzel vatanımızı İstanbul memurlarının müstekreh boyunduruğundan kurtararak tablis eylemekten başka bir şey istemiyorum. Bu adamların, sevgili vatanımıza karşı irtikap etmiş oldukları fenalıkları ve icrayı hükûmet edemedikleri gibi memleketimizi felâketlere ve harâbiye sürüklerini hepiniz bilirsiniz.

Son yaz zarfındaki sulh konferansında Mösyö Jorj Klemanso, Türk murahtalarını Paristen iade ederken icrayı hükûmet etmesini bilmediklerini maanafih bu hususta kabahatleri olmadığını onlara söylemeyi ihmal etmemişti.

Kürtler bile konferansa verdikleri muhtıralarında kendilerine sarhoş ve cabil memurlar gönderen istan-

bulu istemediklerini beyan ve istiklallerini talep eyliyorlardı.

Suriye, Filistin, Kilikya, Irak, Antalya havâlisi ve Ermenistanın İstanbul kurtasiyecilerinin nüfuzundan ayrıldığı ve İstanbulun da aynı âkibete uğramak tehlikesinde bulunduğu bir sırada niçin Pontos da aynı hukuku iddia edemesin? Memleketimiz, müstakil bir hükûmet teskil edebilecek her şey malik olduğu gibi ahali mahalliye ile katiyen alâkadar olmayan dışarıdan gelmiş memurlara ihtiyag hissetmeden ve kendi kendini idare ve (hürriyet) prensiplerine uyarak kendi mukadderatını tayin etmeğe muktedirdir.

Bir zamanlar Ermenistana raptedilmek istenildiğimizi bilirsiniz. Bu, ancak büyük çalıma ve gayretler mukabil böyle bir sureti halin adalatsızlık, münasebetsizlik denmesi muvafık olduğunu anlatmak suretiyle bertaraf edilmiştir. Artık bütün dünya bir Pontos meselesi bulunduğu biliyor. Bu, büyük maksadımızın muvaffakiyeti için büyük ve devamlı bir adımdır. Çünkü şimdiye kadar bütün memleketler Ermenistanın hakiki idaresine dahil ediliyordu. Müslüman hemşehrilerimize karşı hiç bir kin ve adavetimiz olmadığı gibi bilakis onlarla gecen zahmetli ve felâketli günlerden sonra sulh halinde beraber çalışarak sevgili vatanımızın saadetini temin ve herkesin iyiliği için tam bir kardeşlik ve aile halinde onlarla tesriki mesai etmeyi arzuluyoruz.

Pekâlâ bilirsiniz ki kötü fikirlerle hareket eden efendiler ve ağaların idaresi zamanı geçmiştir. Bunlar asrımızın fikirlerine uymamaktadırlar. Herkesin terakkiye doğru yürüdüğü bir zamanda bizlerin de tedhiş usulündeki vakti geçmiş usulü idareden vazgeçmemiz zın zamanıdır. İşte Pontos hükûmeti topraklarından Giresun gibi derebeylik süren bir Osman ağa tarafın-

dan tedhiş edilmiş bir şehir görmüyor musunuz? Gerçek İslâm ve gerekse Hristiyan bütün dünya etkârının ıslah edilişini ve kendimizi saadet ve terakkiye ulaştıran yeni fikir ve metotları kabul etmek mecburiyetinde bulunduğumuzu bilmeliyiz. Mösyo Klemanso'nun Türk heyeti murahhasasına hitaben yazılmış mektubunun bir cümlesini hatırlatırım, diyordu ki; memurlar memleketi idare etmesini bilmediler ve bu memlekeler bundan sonra artık onların idaresinde kalmıyacaktır.

Hakkikaten, bu kadar asırlık Türk işgali memleketimizde ne yapmıştır? Nafia işleri noktai nazarından her şey inşa edilmeğe muhtaçtır. Bir yolunuz, bir köyümüz, hattâ bir kanalıımız yok. Yaşamak için denizliliğin fevkalâde ehemmiyet kazandığı bir memlekette Batımdan İstanbula kadar uzayan saha dahilinde Trabzon, Giresun, Samsun gibi mühim şehirlerin bulunduğu yerlerde tek bir liman, fena havalarda yük alıp vermek için tek bir sığınacak yer yoktur.

Bilâkis diğer memleketlere bakınız. Meselâ Fransa'nın Akdenizde bunun yarısı kadar olan bir sahli kısmı üzerinde Manton ile Serber arasında 62 barınacak limanı vardır. Fransa gibi zengin olduğunu söyleyeceğiniz bir memleketle kadar gitmiyelim, bize pek yakın olan Rusya'ya, Romanya'ya, Bulgaristana bakınız; bunlardan son ikisinin tarihi istiklalleri o kadar eski olmadıkları halde bu kadar terakki etmekten bunları hiç bir şey menedemedi.

Daha ne söyleyeyim; ahâlimiz yarından emin olamıyarak yaşadığı âsâıssızlık dolayısıyla bütün tegebüsü şahısları felce uğratan hükümetin fena maksatlarıyla menedilmediği zamanlarda bile ziraat ve sanayi işlerine rahatça kendilerini bırakamıyorlar. İşte bu

esbaptan dolaydır ki Pontos Cumhuriyeti esasatını bir şekil ve şeriate rapletmek istiyoruz. Kafkas hududundan Sinobun garbına kadar imtidad eden sahli ve bunun hinterlandını ihtiva eden araziye şâmil olacak olan bu memleketle bir adalet, Müslüman ve Hristiyan herkes için bir kanun olacaktır. Zulümden pek ziyade mustarip olduğumuz için onu kimseye reva görmek niyetinde değiliz. Ancak hemşehrilerimizden herhangi meslekten olursa olsun herkesin sanımı, kalbi ve serbest bir tesriki mesalden başka bir şey istemiyoruz ki herkesin menfaati de bundadır. Hiç bir millete hükmetmek istemediğimiz gibi başkalarının hükmetmesine de tahammül edemeyiz. Memleketimizin il-samı resmi Türkçe ve Rumca olacaktır.

Bütün bu faaliyetlerden maksadımız ancak bugüne kadar bizi ayıran ve saadetimize mâni teşkil eden kavgaları, ihtilâfları bertaraf etmek ve ele vererek terakki ve mes'udiyetimiz için Müslüman ve Hristiyan birliktle kemali azimle çalışmaktan ibarettir.

Ben ise, memleketimde doğmuş olan Hristiyan hemşehrilerim gibi Müslümanların da iyiliği için şahsan hükümetimizin vahşet ve kabiliyetsizliği dolayısıyla düşmüş olduğu felâket ve harabiden memleketi kurtarmak için bütün gayretimi sarfetmeğe karar verdim.

Kostantin Jakon

Pontos teşkilâtının Birinci Cihan Harbinden evvel ve sonra Rus işgali esnasında ve mütarekeyi müteakip geçirdiği istihale cidden tetkike değer bir mahiyettedir. Pontos Cemiyetinin kurulmasına tekadât eden günlerde, Trabzon Metropolitdi Hrisantos'a gönderilen mektuplar bu mevzuda nasıl çalışıldığını bütün vuzuhiyle anlatmaktadır. Yunan Muaveneti Umumiye Vekâleti Müdürü Umumiisi Kazancaki tarafından, Pat-

rikhanenin hesaplarını tetkik etmek üzere sevk edilen müfettişlerin vücudu, bilâhare ole geçen vesikalarla meydana çıkmıştır.

Fener Patrikhanesi, Pontostaki teşkilâtın ve Yunanistanın arasında bir köprü olarak vazife gördüğü sıralarda, bir taraftan da Heybeliadadaki Rum Patrik Mektebinden yetismiş ihtilâci papazları Anadolu'nun muhtelif muhtakalarına sürmekten çekinmemiştir. Bu papazların icraatı cümlesinden olarak Batumda bulunan 2 bini müteceviz Rum, 8 Mart 1921 de İstanbul yoluyla Selâniğe sevk edildi. Bu sevkîyata tehcir mânâsı verildi.

Patrikhane, emri altındaki Rum matbuatını da iltihâge tahrik etmek suretiyle Türkler tarafından Rumlara zulüm yapıldığı yolunda yalan propaganda yaptırmaktan çekinmedi. 28 Eylül 1920 de İngiliz kanlısı Başpiskoposu Sir Randela vazifelendirildi ve bu papaz, Patrikhanenin arzusu veçhile, Türklerin Rumlara zulüm yaptığından bahsile Avrupa devletlerine telgraflar gökti. Bu harekete muvazî olarak Patrikhane kaymakamı evvelce bastırılmış İngilizce ve Fransızca propaganda kitaplarıyla Londra'ya gitti. O zamanki Patrik Meletios bu tarihte Londra'da bulunuyordu. Patrik kaymakamı Doritos, Londra'ya gider gitmez, Patrik Meletios'la buluştu. 9 Mart 1921 de Sen Mars kilisesinde, Fener kilisesinin, Hristiyanlık nam ve hesabına yaptığı mücadele'yi, Türklere karşı açılan savaşları geniş bir şekilde izah etti.

Haçlı seferleri haric, kendisine büyük bir rütbe tevcih edilmiş bir din adamının, yine dini usulleri cihayet ve suikastlara âlet ederek cihan efkârı önünde konuşması görülmemiştir. Sade Türklerle ve Müslümanlarla mücadele'yi kâfi görmiyen Rum Patriği Meletios, yine Patrikhanenin fikirleri cümlesinden olan

bir muhtıranın, hüsnükabul görmesi için, İngiliz Kralına Patrikhanenin arması bulunan bir diplomayı verdikten sonra, Türk milletini esaret altında bırakan, topraklarını parçayarak sağa sola peşkeş çeken Sevr muahedesinin değiştirilmesini istedi. İngilterede yaptığı propagandayı kâfi görmiyen Fener Patriği Meletios, Amerikada bir müddet dolaştı ve 2 Nisan 1921 de gönderdiği mektupla Beyoğlunda bulunan Zeyyon mektebinin Yunan yaralılarına hastahane olarak tekini istedi. Bu sırada Yunanlılar Anadolu'nun kabine doğru ilerliyor, işgal altındaki Garbi Anadolu'yu terk eden Kuvayi Milliye birlikleri Ankara istikametine geçiyorlardı.

17 Eylül 1921 de küstahlığı son haddine varıran Fener kilisesi, resmî bir beyanname neşretti. Bu beyanname, Yunan ordusunun Anadolu'daki muzaferi, yetleri öğüldü. Ayrıca yine aynı beyanname ile, Türkiye'de yaşayan bütün Rumların, fiilen Yunan ordusuna iltihakı, Türklere karşı çarpışmaları istendi.

Yunanlı kisvesini 1921 senesinde tamamen giymiş olan Fener Patrikhanesi, Yunan ordularının Anadolu'da Hristiyanlık nam ve hesabına mukaddes bir cihad uğruna savaştığını ilândan çekinmedi. Sistemli ve hasasızca devam eden bu propagandaları meşru göstermek isteyen Fener Patrikhanesi, bu mevzuda Patrik vekilinin ağzından 6 Şubat 1921 de aynen şöyle diyordu:

«— Müttelik devletlerin hepsi Hristiyanıdır. Binaenaleyh bizim Türkler aleyhinde giriştiğimiz her icraata inanmaya mecburdur. Zaten mukaddes kilisenin ortaya koyacağı vesikalar, onlarca mukaddes adedilecek ve muhakkak kabullenilecektir.»

Patrikhanenin İstanbul ve Türkiye'deki faaliyetleri nihayet Yunan Millet Meclisinde görüşüldü. 5 Mart

1921 de Yunan Hariciye Nazırı Baltacıs şöyle demek-
len kendisini alamadı:

«— Yunan milleti Fener Patrikhanesine medyunu
şükranıdır. Onun mücadehatı maziyesi, Yunan milletini
böyle büyük bir fütuhata nail ettirdi...»

Yunan Hariciye Nazırının, Yunan Milletvekilleri
huzurunda, İstanbulda ve Türk idaresi altında dıni bir
müessesesi halinde çalışması lâzım gelen Fener Patrik-
hanesinin ihanet vesikalarını bir grupta mühürlemesi
cerhedilmeyecek delil ve hakikatlerin en mühimlerinin
den birisidir.

— III —

Yunan hükûmetiyle tesriki mesai ederek, Pontos
hükûmetinin kurulması yolunda fiilen çalışan Fener
Patrikhanesinin en mühim fesat kaynaklarından birisi
de Merzifonda Amerikan Kolejinde kurulan «Pontos»
Cemiyetidir.

1904 tarihinde kurulan, 1908 tarihinde genişletile-
rek tam bir ihtilâl cemiyeti haline getirilen bu teşek-
kül, Yunan ordusunun İzmirde ayak basmasından son-
ra, gizli hüviyetini terketti. Artık ağıktan ağığa galış-
makta bir mahzur görmiyen Pontos Cemiyeti, Yuna-
nistanla hali harpte bulunan Türk ordusunu istenilen
şekilde arkadan vurabilecekti.

27 Temmuz 1921 de Amasya Metropolitidi Jerma-
nos, Patrikhane meclisine yaptığı bir müracaatta, ar-
lık Pontos hükûmetinin resmen teşekkülünü ve müs-
beiritti. Bu müracaat üzerine Patrikhane, Amasya
Metropolitidi Jermanos'u, Atınaya Yunan hükûmetiyle
müzakereler yapmaya gönderdi. Ve neticede bu Met-

tepolit 6 Ağustos 1921 de Atınada Yunan Başvekkili ile uzun bir görüşme yapı.

12 Ağustos 1921 de Jermanosla Atınaya giden Patrikhane heyetinden Evangelidis, İstanbula döndü ve Patrikhane 27 Ağustos 1921 tarihinde siyasi bir toplantı tertip edildi. 27 Ağustos toplantısında ikinci defa olmak üzere Trabzon Metropolit Hrisantos'un Atınaya gitmesine karar verildi, 6 Eylül 1921 tarihinde Trabzon Metropolit, Pontos meselesini nihai bir saf-haya sokmak yolunda Atınaya gitti. Atınadaki konuşmalar sonunda, Pontos mevzuu hakkında Yunan hükümetine izahat verecek 5 kişiden mürekkep daimi bir istişare komisyununun seçilmesi karar altına alındı. Aynı komisyon, Pontos Cemiyeti Reisi Papadoplus tarafından kurulan ve bilâhare silâhlı bir hale getirilen «Müdafaai Mesrutâ» Cemiyetini sevk ve idare edecek-ti. Cemiyet kısa zamanda, Samsun, Çarşamba, Kayseri, Ürgüp, Ünye, Fatsa, Kırşehir, Sinop ve Tokat'da şubeler kurdu.

Mevcut nizamname gereğince teşkilât sade şehirlere tesmil edilmeyecek en ufak köylere kadar yayılacaktı. Ancak teşkilâtın silâhlarını temin, maddi yardımları zamanında yetiştirmek, faaliyet sahalarını genişletmek üzere bir başka cemiyetin vücuduna kanaat getirildi. Cemiyet üstüne cemiyet kuran Patrikhane; «Müdafaai Mesrutâ» Cemiyetinin bir devamı olan «Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti» ni kurmayı da lüzumlu gördü. Böylece Anadolu'da serseri bir şekilde gayrimuntazam surette eşkiyalık yapan Rumlar toplandı, Merkezi Atınada bulunan «Küçük Asya Rum Cemiyeti» nin gönderdiği silâhlar bunlara dağıtıldı. Bu kural cemiyetinin ana nizamnamesi de şöyle idi:

Madde 1 — Hükümeti müstebidenin teşvikiyle Adana vilâyetinde ve daha başka mahallerde cereyan

eden tenkil hareketinden sonra gizli bir içtimada, Samsunda Müdafaai Mesrutâ namında bir cemiyetin tesis fikri ve kararı verilmiştir.

Madde 2 — Müdafaai Cemiyetinin maksadı ikidir. Birincisi mesrutiyeti istibdadı karşı müdafaai etmek, ikincisi müstebidlerle hemcins Ortodoks halkına karşı vukubulması muhtemel taarruzlarından millettaşlarımızın can, namus ve servetini muhafaza etmektir.

Madde 3 — Müdafaai Cemiyeti maksadına muvafık olmak için mevzî öyle bir teşkilât yapmalıdır ki, Rum halkın toplanması, birleşmesi ve gelişmesi mümkün olabilsin ve kendi kuvvetiyle her tehlikeyi bertaraf etsin.

Madde 4 — Müdafaai Cemiyeti bir reis ile iki âzadan müteşekkül bir heyet tarafından idare edilir. Âzalardan birisi cemiyetin para işleriyle meşgul olacak veznedar, diğeri içtimaları takip ederek zabıtları tutacak kâtipdir. Heyetin yapacağı vazife karar altına alındıktan sonra kayıt defterine kaydedilecektir.

Madde 5 — Cemiyet her kısmı için bir âmir tayin edecektir. Âmirler her dairenin en müktedir şahsiyetlerinden seçilecek, cemiyetin merkez âzalarını tanı, maksızın dairinde gelişmesini yüklenecektir.

Madde 6 — Daire âmiri, heyeti merkeziyenin muvafakatiyle kendi dairesinde üç kişi vazifelendirecek, bu şahıslar, merkez cemiyetinin vereceği her yazılı emri bilâkaydûşart yerine getirecektir.

Madde 7 — Her heyet onbaşılarını intihap eder, bunların isimlerini merkeze bildirir. Onbaşılardan miktarı, dairenin nüfusuna göre azalır veya çoğalır. Onbaşılardan isimleri merkeze bildirilir, merkez tarafından onbaşılığı istenmiyenlerin yerlerine yenileri tayin edilir. Daire âmirleri, heyetlerin âzaları ve onbaşılardan

Müdafaa Cemiyetinin mübiri basılmış mektuplarıyla tayin edeceklordır.

Madde 8 — Her onbaşı kendi dairesi dahilinde iltimad ettiği on genç seçecektir. Bunlar onbaşının emrettiği bütün vazifeleri bılakaydışart yerine getireceklerdir.

Madde 9 — Üstünün emirlerini yerine getirilmeyenler, merkez heyetinin tayin ettiği ceza ile cezalandırılacaklardır.

Madde 10 — Cemiyetin bulunduğu mahal üç kısma taksim edilecektir ve daima merkezden emir alınacaktır.

Madde 11 — Cemiyetin bulunduğu mahal temizlendikten sonra, aynı program civar köylere de tatbik edilecektir.

Madde 12 — Her şahsın tayininden evvel cemiyetten onbaşı bölüğüne kadar herkes önceli Şerif üzerine yemin etmelidir. Hazreti İsa, millet ve vatani namına, sır tutacağına, Müdafaa Mesrutasının her emrini harfiyen yapacağına, itaatsizlik, hatâ veya sırrı ifşa ettiği takdirde zindana atılacağına âzaların inamı lâzımdır.

Madde 13 — İhanet edenler, yeminden dönenler veya itaatsizlik gösterenler hakkında üç dereceli bir mahkeme vardır. Mezkûr mahkemeler merkez cemiyeti tarafından tayin edilmiş bir reis ve dört âzadan müteşekkildir. Mahkemeye verilenler hakkındaki kararlar en az bir ay içinde merkez tarafından tasdik edilecek ve derhal cezaların infazına geçilecektir.

Madde 14 — Teşkilâtın ikmalinden sonra yirmi yasımdan yukarı olan cemiyet âzasına fark gözetilmeyen silâh verilecektir. Silâhların bedeli, silâhlanaacak kimselerin ıktisadi vaziyetine göre ya defaten veya üç taksitle ödenecektir. Fakir olanlar yalnız silâhın

parasını ödeyecekler, diğerleri nakliye, havlun ve silâh gorta ücretlerini de tediye edeceklordır. Bu türü fazladan alınan para cemiyetin kasasında kalacaktır.

Madde 15 — Cemiyet, ihtiyaçları için faizsiz olarak borç para almak salâhiyetini haizdir. İşbu mualâhın kabulü Müdafaa Cemiyetine ait olacaktır.

Müdafaa Mesruta Cemiyeti, Anadoludaki Rumları böylece silâhlandırdıktan sonra, kendisinin diğer cemiyetlerle alakasını temin edecek olan «Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti» nin yardımıyla bir beyanname yayımlandı. 18 Temmuz 1919 tarihli beyannamenin muhteviyatı da şöyledir:

«Gecirdiğimiz müskül günler ve hâlen hükümlerimiz olan vaziyeti siyasiyeden mütevellid hakikî ve mühim korkular, nuntazam ve cesur harekete kadar müdafaaya kadir Müdafaa Milliye Teşkilâtını istilizam eyledi. Son defa Samsunda teşekkül eden Mukaddes Rum Anadolu Cemiyeti aynı maksada matuf icraatı müteselsil olup, İstanbul, İzmir, Selânik, Trabzon ve sair millî merkezlerin hemcins mukaddes cemiyetleriyle daima temas halindedir. Cemiyetin yorulmak bilmez muhafızları hâdiseleri devamlı bir surette takip etmekte idirler. Gece ve gündüz bütün kuvvetleri Rumluğun intikamını almaya ve hukuklarını müdafaaya müheyvadır. İşbu millî maksadın temini için bilcümle hemcinslerimiz bunu muhabbetle, fedakarlıkla ve gayetmelidir. Zenginler altınlarını, fakirler paralarını vermelidir. Vatanın bu feryadına kulak asmayan, itaat göstermeyen, kendisine verilen vazifeleri yapmayanlar için cezanın en şiddetlisi tatbik olunacak: Ölüm!

Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti

Pontos teşkilâtının ele geçen vesikalarına göre, bu teşkilâtın kurulduğu yer, Merzifondaki bir Kollejidir.

bu Kollajde bulunan Rum muallim ve talebelerin kurulları Pontos Cemiyetinin nizamnamesi de gayet saduklarıdır. Nizamnamede mühim görülen hususları aşağıya çıkarılmıştır:

Madde 1 — Mevcut Rum talebesini Maarif Klübü talebesiyle birleştirmek maksadıyla Pontos unvanı altında Örfiis ismindeki musiki klübünü de şamil olmak üzere bir cemiyet teşekkül etmiştir.

Madde 4 — Cemiyetin heyeti idaresini teşkil eden âzalar üç sınıfa taksim edilir. Birinci sınıf âzalar mektep talebesi Rumlarıdır. İkinci sınıf âzalar, mektep dışında kalan Rum ahalidir. Üçüncü sınıf âzalar, din, ırk farkı gözetmeksizin cemiyete yardım edecek âzalar.

Madde 5 — Mektep haricinde bulunanlarla Merzifon dahilinde ikamet eden Rumlar âzayı tabiiyenin bütün hukukundan istifade ederler. Ancak idare heyeti âzalarına kabul edilmezler. Bu gibilerin cemiyetin her içtimalarında hazır bulunmaları lâzımdır.

Madde 6 — Rumca lisanına âşina olmayan anasırı saire ahalisinden âza bulunanlar cemiyetin içtimalarında devam etmeğe mecbur olmadıkları gibi hakkı intihaptan da mahrumdurlar.

Madde 7 — Memuriyetleri daimi olmayan muvakkat âzaların âzayı tabiiye meyanına dahil olmaları için mukannen olan kayıt ücretini tesviye etmeleri lâzımdır.

Madde 8 — Azayı tabiiyenin her biri her ay için yirmi ve eskiden kayıtlı ise her ay için on beş kuruş cemiyet sandığına verecektir. Gayrı tabii olan âzalar da her dört ayda bir otuz kuruş iane verecektir.

Madde 9 — Azayı tabiiyeden bulunanlar hem intihap etmek ve hem de muntahip bulunmak hakkına haizdir. Ancak on beş yaşında olanlar intihapta hak-

ları olmadığı gibi âza sınıfına dahil olan her ferdin cemiyet mukarerrat ve evamirine bîlâkaydûsart muhtâvat etmeleri lâzımdır. Vazifesinde tekâsül ve terahisi görülenler heyet kararıyla duğarı mücazat olurlar.

Görülüyor ki, Patrikhane sade Türk halkı içinde yaşayan Rum azınlığını değil, henüz mektep çağında ki körpe dimağları bile Türkler aleyhine kıskırtmayı dini bir vazife olarak telâkki etmektedir.

Cinayet ve kıtalere muvazi olarak, Rum ihtilâi cemiyetleri arasındaki bağlar her gün biraz daha sıklaştırılmaya çalışılmaktadır. Merzifonda kurulmuş olan Pontos Cemiyetinin, Samsunda kurulan Teceddüd ve İhya Cemiyetine göndermiş olduğu bir mektupta gaye ve maksat pek açık bir şekilde belirtilmektedir.

SAMSUNDA (TECEDDÜD VE İHYA) CEMİYETİNE

«Güzel fikrin şerik ve müteşebbislerini tebrik ederiz. Sizden uzak ve ikinci valdemiz olan Asyayı Suğuranın merkezinde doğmuş ve Pontos namıyla tevsim edilmiş olan bir kardeş malik olduğunuzu sureti mahsusada bildirmeyi bir vazife telâkki ederiz ve bu kardeş, dördüncü senesini idrak etmiş bulunuyor. Bidayeti tevelliidünde bîvaye âciz, kudretsiz bir halde bulunurken mektep dahilinde bulunan talebesinin vatanperverane ve terakkiperverane himmetleri sayesinde şimdi pl kuvvetli ve canlı bir varlığa mazhar olmuştur.

Cemiyetin maksadı, vatanın muhtelif yerlerinden gelip tahsil eden bu mektep dahilindeki talebelerin yekdiğerine karşı mukareret ve uhuvvetini temin ve taim ve terbiye sayesinde onların kuvayı bedeniyeye ve ruhiyesini gayei tekâmüle sevk ve fsal etmekten ibaretir. Pontos şimdiye kadar faaliyetini milliyesi saye-

sinde pek büyük bir aşkla takip etmekte olduğu gayeye nail olduğunu makamı iftiharla beyan ve ilân edecek bir mevkide bulunuyor. Alâkadar olanların içsahai hakikate isai eylediğini isbat etmiştir. Cemiyetinin semeralı âtiyesine raptıkâlb edenlerin nûranî emel-eyine vücut vermek için sahai azim ve faaliyetinde taaddüs eden ihtilâfâtı kaviyye ve ahvalî mâkûseye ehemmiyet vermiyerek bir gök devamlı fedakârîkârı niyari ile gayei faaliyetinden bir an bile feragat etmemiştir. Sanlı valdesine ve şefkatperver evlâtlarına nîmeti! Bu sayarı takdis ve perestiş gayeye hizmete iştirakleri sebkedenlere şükran! Unutulmaz isimleri ümmuz için aziz ve dudaklarımız için ebediyen muaddes olsun. Güzel Yunanistanın her evlâdının sinele ebedi ve sönmez bir aşkı mukaddes doğsun! Parke muvaffakiyetler, aslı düşünceler azimkâr Rumları keliyen ikaz ve irtisad etsin! Kesbi kudret eden vütlar, halâs tebsir eden sahaya bimehâbâ atılsın... Okâdîrimize elinizi uzatalım; bu uğurda birleşelim muvâsalım. Etrafa nurlar saçıl, ateşli bir doğuşa le sedid ve büyük bir ihtiyâç duyuyoruz. Büyük, bu k büyük gayeye nail olmak için kuvvetlerimizi bir- tilercek yılmadan gâşalım. İşte müsait zaman do- yor! Dikkati! Tehlikenin muhavîf sadası küreiar- bir kenarından diğer kenarına aksindaz oluyor. İlm ve vahset gılgın bir hal kesbediyor kardeşler!.. emnîlik ölmez, sönmez... Gidelim, düşmanı öldürün. o kadar kavi sinelerinizle hücum ederek ve hepi- yekâvâz olarak (Yaşa Yunan), (Yaşa Halâs) diye kırıalım. Muhabbetle selâm ederiz.

Kâatibi Umumi: Mihmoğlu **Bels: Papadopoulos**
Merzifondaki «Pontos» cemiyetinin kasasında ve veyinde ele geçen evraklar gök geçitli ve o nispet-

te karakteristiktir. Bu vesikalar bilhassa Şimalî Ana- doluda en büyük ruhanî reis olan Trabzon Metropolitidi Hrisantos'un Pontos dâvasında oynadığı mühim rolü göstermek bakımından ibret vericidir. Bugün kiliseyi bırakıp, Kıbrıs dâvası peşinde koşan köy papazı Ma- karios da aynen Hrisantos'u taklit etmektedir. Trab- zon Metropolitidi Hrisantos, Pariste itilâf devletleri nez- dinde, Pontos hükûmetinin kurulması yolunda yaptığı gâşmaları bir mektupla Giresun Metropolitidine bildir- mektedir.

GİRESUN METROPOLİDİNE

«General Harrold Amerika heyetinin Ermenistana muvacaat için İstanbula gelecektir. ihtimal ki bu se- yahatte General, Pontosa da gidecek, vaziyeti yakın- dan görecek, büyük devletlerin askerleri ile intizam ve âsâysî temine gâşacaktır. Amerikanın, bu civarın mandasını kabul edip etmiyeceğini, Amerikan heyeti âzasından Cosnor Piston'a sordum. Konuşmamız dört saat kadar sürdü.

Pontos meselesini arzuma uygun bir şekilde izah ettim. Mumaileyh Pontos Ermeni Cumhuriyetinden de- dahsetti. Ben de eğer böyle Pontos Ermenilere ihlak olunursa Pontoslularla İslâmların harekât ve muka- vemetini beyan eyliyerek korkuttum. Son defa müla- katımızda mumaileyh dahî bu suretle derhal reddey- liyeceğini söyledi. Teşkilâtı hükûmet ve adliye hakkın- da lâzım gelen izahatı verdim ve her cemaatin bizzat kendini idare eyliyeceğini söyledim.

Yunan - İslâm hükûmeti teşekkül eyliyerek me- sail ve hukuku siyasiye ile de iştigal eyliyecektir. Bu hükûmetin iki Yunan - Osmanlı reisi olacağı da hej ihtimale karşı bir Amerikalı da bulunacaktır. Tâ k

müsavat teyid olunabilsin. Bu meclis adlı ve idari hususatta infazı mukarrerat eylıyebileceğı gibi polis dairisinin ıslahını ve jandarma dairisinin tensik ve ıslahını mümkün kılacak, ayrı ayrı bir Yunan polisiyle bir Yunan jandarması olacak, resmi lisan yunanca ve türkçe olacaktır. Rica ederim, yukarıki izahattan işvesaire Pontos cemiyetlerine malumat verilsin. Amricoluniz. Miralaydan Patrikhane heyetini ziyaret eylemeşini rica ederim.

Hırsantos

GİRESUN METROPOLİDİNE HİTAYEHEN HİRSANTOSUN İKİNCİ MEKTUBU

20 Ağustos 921 de General Harbord ile mülâkâta. Yı tında dedi ki Miralay Hapington da muhafazai emniyet için büyük kuvvetlere ihtiyacı olduğu korkusun. dadır. Onun fikrinin tebdili için lâzım gelen teminatı pe vermekte beraber Pontosluların gayet muntazam ve muallim taburları, askeri kıtaatla beraber icrayı haşu rekât eylıyebileceklerini temin eyledim. Rica ederim, zır bizzat Pontoslular bu fikri temin etsinler. Rica ederim, zır Trabzon Pontoslularının serefraz olacakları şüphesiz, Yı tır. Bunu da rica ederim ki ecnebler bizden olanları pe iğfal eylesinler. Patrikhane meselemizi izah etmeleri için lâzım gelen heyeti göndercektir. Bu hususta Pontos Cemiyeti Reisi Vabilos Yuvanidis ile Trabzon ve Batuma muvasalatında çok tafsilât vereceğim.

Trabzon Metropolitliği Hırsantos

Trabzon Metropolitliğinin, Giresun Metropolitliğine yazdığı bu iki mektup, Giresun Metropolitliğindeki hiyanet evrakları arasında ele geçmiştir. Tamamen üç tarafı riya ve desise dolu olan mektupta, ruhanî reis baris karakterini kendi el yazlarıyla açıklamaktadır.

Merzifon Kollejinde, Trabzon Metropolitliğinde, Samsun Metropolitliğinde, Giresun Metropolitliğinde bulunan vesikaların ekserisi, Rum Patrikhanesine mensup yüksek rütbeli din adamları tarafından birbirlerine yazılan Türkiyenin taksimine, Pontosun tekevvününe dairdir. Bütün insanî hislerden, ahlâk kaidelerinden tecerrüt etmek suretiyle, dâvaları uğruna yalanı ve cinayeti mübah bulan bu din adamlarının, nasıl olup da senelerce gizli emellerini saklamaya muvaffak oldukları cidden merak mevzuudur.

İstanbulun fethinden sonra Rumların Türk idaresi altında nasıl yaşadıkları her asırda gayet yakından görüldüğü ve bilindiği halde, küçük ve basit Yunanistanın başında daimî bir gaile olan papaslar, en namussuzca isnatları bir hakikat olarak dünya göstermek istemişlerdir.

Türk milletinin din hususundaki telâkkisi, bu telâkkiden doğan büyüklük ve yabancı din salıklarına gösterilen hüsnî, gayet vazih ve hakikîdir.

Bütün bunlara rağmen geçmişteki hâdiseleri nazarı dikkate almayan Fener Patrikhanesi, Bizanstanberi sürüp gelen kinin tesiriyle akla hayale gelmez intikam vasıtaları tasarladığını her fırsatta göstermekte gecikmedi.

1821 de Osmanlı Hükûmetinin başına pek büyük bir gaile ağan Patrik Grogoriosun Fener Patrikhanesindeki orta kapı önünde asılması, daha sonra gelen bütün Rum din reislerini devamlı surette Türkiye aleyhinde kıyama sürükledi. Asılan Patrik Grogoriosa hitaben yazılan şîir, bu kanlı din adamını neredeyse azizlik mertebesine yükseltecektir:

«Ey büyük millet reisi, mukaddes şahadetin hiç bir zaman unutulmıyacaktır. Aziz Patrik, kanunsuzlar seni orta kapıda salbettiler. Dilin titreyerek, acıklı dudaklarınla: «Yarab, beni unutmaz» diyordu. Elin ise kıyama millî ile müthiş ıstırabını defne ve mersin gelenkleriyle tükdis ediyordu.»

Bir milletin başına gaile ağan, binlerce insanın kanına girecek hâdiselerin çıkmasına sebep olan bu adam yâni, Patrik Grogorios, bir Patrik değil, Fener Patrikhanesine göre bir millet reisidir. Fener Patrikhanesi, dünyevî işlerle uğraşmaması icap eden din adamlarını, haima milletlerin ve kütüphelerin başına belâ girecek bir ihtilâci kîsvesi içinde telâkki etmiştir.

Bu maksatla kurulan Heybeliadadaki mahut rühban mektebi, yıllar boyunca, yalnız ve yalnız Türkler aleyhine çalışacak, Türk kanı tökülmesini din cephesinden mübah gösterecek papazları yetiştirmiştir.

Patrik Grogoriosun ihanetindenberi bir asırdan fazla zaman geçmiştir. Ve Patrik Grogorios asıldıktan sonra, Fener Patrikhanesi, Patriğin asıldığı kapı önünde bir Türk hüküm-

darı asılınca ya kadar bu kapıyı açmamağa karar vermiştir.

Patrikhanedeki orta kapı bugün de kapalıdır. Bu kapının açılması için bir Türk hükümdarının veya Devlet Reisinin, Patrikhane papazlarını veya Devlet Reisinin, Patrikhane papazlarını önünde asılması lâzımdır. Bu müthiş kin göstermektedir ki, Fener Patrikhanesine gelmiş geçmiş bütün Patrik ve papazlar Türk düşmanlığı yapmayı bir nevi dîmî vazife saymamışlardır. Bu bahiste fazla salâhiyetli olması lâzım gelen, Türk Ortodoksları Ruhânî Reisi Pâpa Eftim, ki bu Papa Eftim, Kemal Atatürk'ün «Millî Mücadelede bize bir ordu kadar yardım etti» dediği ruhanî bir reistir, şöyle demektedir:

«— Ben Türk Ortodoksuyum. Yozgat savaşının Akdağ madeni kasabasında doğdum. Rüşdiyede Hoca Şevki Efendinin rahlei tedrisinde yetiştim ve Millî Mücadeleye herkesten evvel iştirak ettim.

Din, Allaha ait ve vicdana bağlıdır. Kiliseler siyaset ocağı değildir. Allahın evidir. İşte ben Millî Mücadeleye karıştığım sırada Türkiye aleyhinde broşürler neşrediliyordu. Bunlar ekseriya:

«Hunhar, canavar suratlı, zalim Kemalistlerin zulümlerinden biz Hristiyanları kurtarmaya gelin, yüz binlerce Hristiyanın hayatını kurtarın...»

Eski günler geçti. Bugün Türk - Yunan dostluğu vardır. Patrik Athenagoras' da Türk dostu olduğunu söylüyor. Eğer Athenagoras bu hislerinde samimî ise orta kapıyı açsın. Or-

ta kapıyı açtıkları gün bütün salâhiyetlerimi devrederek gider kendisinden af dilerim.

Patrik, aynı zamanda Bizans kartalına da temas etmiyor. Bugün bütün Metropolitlerin âyini ruhanide başlarına giydikleri taclarda gift kartalı Bizans arması vardır.»

Burada hiç kimseye tariz etmiyoruz. Ancak yukarıda konuşan bir Ortodoks ruhanî reistir.

— III —

Fener Patrikhanesi, koynunda barındığı Türk milletini kalbinden hançerlemek üzere her vasıtadan istifade etmeyi mubah saymıştır. Hattâ bu mevzuda kendi kendisine ihanet icap ederse onu bile yapacaktır.

Rus Çarına ve Ukrayna Radasına yazılan mektuplardan biri süflî örneklerden birisidir:

Azametpenah,

Minelezel şan ve şerefi dillerde destan olan ve pek büyük askerî şeref ve azametleri tarihinde yaşayan Kominosların şehri Trabzon bugün Rus hanedanı imparatorîsi erkânından ve kahrman Kazak taburları şanlı kumandanı büyük Dükün ziyaretine mazhar olmakla müserref ve mesîut bulunuyor. Bu suretle Rus medeniyetinin âmilleri ve Çar ile vatanın sadık ve fedakâr muhafızları bulunan ve kahramanlıkları ile satvettî Rusyanın namı pürazametini şââ eden Kazaklar, mefahiri tarihîyelerine parlak

ve büyük bir şeref daha ilâve etmiş oldular. Cenabı İlah, Ortodoks Rusyasına hâsım olanları tarumar etmek için kahrâman Kazak milleti ile bitkin Rus ordusu üzerindeki inayeti same-dünyesini idame ve zâtı şâhânelerinin adınıla-rını şanlı Romanof hanedanının ilâyı şerefi için zaferi nihâye doğru tevcih ve fşal eylesin.»

Hattâ Patrikhane, daha sonra Romanof hanedanını mahvî perişan eden Bolşeviklere de aynı maksada matuf mektuplar yazmak bedbahlığını göstermekte pek acele etmiştir.

Hiç bir devir ve hiç bir tarihte Türkler iş-gal altına aldıkları memlekelerin dinlerine, örf ve âdetlerine müdahaleyi katiyen akıllarından geçirmemişlerdi. Türkler, gayrı müşim ahali hakkında daima insani ve adalet prensiplerine sadık bir siyaset takip etmişler ve bu siyaset sonunda İstanbuldaki küçük bir Rum azınlığı olduğu gibi kalmıştır. Bütün bunlar Fener Patrihanesi tarafından çok iyi biliniyor, Türklerin insanî tarafı büyük bir aşağılık duygusunun tesiriyle, namussuzca istismar ediliyordu.

Bu arada Venizelos Kabinesinde Hariciye Nazırlığı yapan Politis, 1919 senesinde politik bir gazeteye yazdığı ilmi bir makalede «Yunanlılar - Rumlar, Türkler tarafından görmekte oldukları himayenin emsaline diğer hiç bir eenebi idaresi altında nail olmak ümidini besliyemezler...» diye biliyordu.

Hakikaten Rumlar, Türkiyede Türklerden daha müreffeh, daha serbest yaşamışlardır. Bu, muhtelif vesilelerle, muhtelif defalar gerek

dürist Yunanlılar, gerek bitaraf eenebiler tarafından defalarca izah edilmiştir.

Ancak, din kisvesi altında akla hayale gel-miyecek namussuzluklar icadında kimsenin kâ-bına varamayacağı bazı papazlar veya din adam-ları, mânasız bir takım azınlıkları daima ve daima Türkler aleyhine kıskırtıta gelmişlerdir.

PATRİKHANE Mİ? YUNAN MÜMESSİLİĞİ Mİ?!

Bu mevzuda fazla uzğa gitmeğe lüzum yoktur. Küçük bir misal vermek üzere, Sedad Sinavî merhumun nesrettiği 7 Şubat 1341 ta-rihli Resimli Gazeteden şu fıkra alınmıştır:

Türklerin lütuf ve âtufetleri ile İstanbulda tesis edildiği gündenberi dedikodusu eksik ol-mayan, münkariz Osmanlı Hükûmeti zamanın-da da, Türkiye Cumhuriyeti devrinde de vakit, vakit başımıza musallat olan bir Patrikhane vardır.

Bu Patrikhane son günlerde ekmeğiyle ya-sadığı, doğduğu, büyüdüğü Türk vatanına hi-yanet etmeyi kendisi için mukaddes bir vazife addetmiş ve Yunan «Megaló İdea» sı için çalış-mağa başlamıştı. Lozan muahedesi esnasında devletler Patrikhanenin siyaset ve diplomasiden tecerrüdü ile ruhanî bir müessesese olarak İstan-bulda kalmasını talep etmişler, din ile dünya iş-lerini ayıran genç Türkiye Cumhuriyeti de ru-hanî bir müessesese olmak şartıyla Patrikhane-nin İstanbulda kalması talebini kabul etmişti.

Fakat sıcak salonlarında, muhteşem koltuklarında esdekayı bendegânlarının dalkavukluğu karşısında saltanat süren papaslar yine rahat durmamışlar ve «Ortodoks» luğu, Yunan «Megalo İdea» sına hizmet adederek kemafis-sabık Yunanlılık nefine ve Türklük zararına çalışmağa devam etmişlerdir.

Cumhuriyet kavanini nazârında papas, müftî, hacı, hoca farkı olmadığı malumdur.

Lozanda aktedilen mübadele itilâfnamesi mucibince mübadeleye tâbi olan Rum Başpapası Kostantin Araboğlu, Muhtelit Mübadele Komisyonunda verilen karar üzerine Hükûmet tarafından diğer millettaşları gibi Yunanistana sevk edilmiştir. — Nitekim Yunanistandan mübadele suretiyle bir çok müftülerimiz de İstanbul'a gönderilmişlerdir. — Fakat yıkarda da söylediğimiz veçhile vakit vakit başımıza belâ olan Patrikhane ve Patrikhanenin tahtında müsetter «Megalo İdea» mefkûrecileri bu sefer yine yaygara koparak hükûmetin bu çok meşru ieraatına itiraz etmeğe ve Türklük alevhinde tefevvihatla bulunarak Yunanistanı Türkiyenin umuru dahilîyesine müdabaleye dâvet etmeğe başlamışlardır. Biz bu hâdise karşısında penç Türk Cumhuriyetinin azımkâr ve muzaffer Hükûmetini ieraatından dolayı alırsarlarken «Megalo İdea» serserilerine de şöyle hitap ediyoruz:

— Susunuz kiriyeler!... Burası Yunanistan değil...

Kiîse mensupları, Türkiye alevhindeki fesat tohumlarını tâ Kanunî zamanındanberi ek-

meğe çalışıyorlardı. Rum Patriği Partenyosun Efşâk Voyvodasına gönderdiği mektup bu iddiaların en büyük delillerinden birisini teşkil eder. Türkiyede yaşayan Rumlar da din adamlarının tesirleri altında kalarak daima bir ihânet sebekesi halinde hayat geçirmişlerdir.

İstanbulda intişar eden rumca Büroiya gazetesi 3 Temmuz 921 tarihli nüshasında bu nankörlüğün örneklerinden birisini şöyle vermektedir:

«Yunanistanın Anadolu'da başladığı harp, Hristiyanlığın müdafaası için olduğu ve Avrupanın emrû müsadesiyle vukubulduğu gibi Yunan ordusunun bu hususta Avrupanın vekilli bulunması tabiidir. Yoksa Yunanistanın bu işi kendi kendisine başaramıyacağı âşikârdır. Binaenaleyh her ne karar verilirse verilsin Yunanistan muhakkak haklı çıkarılacaktır.»

Patrikhane tarafından organize edilen ve İstanbul'da çıkan Rum gazetesinin yazısı, Türkler aleyhinde nasıl çalışıldığına, insanlık nasibinden mahrum bir kütlenin işi nerelere götürceğine dair her hangi bir vesikaya da ihtiyac bırakmıyacak kadar sarıhtır. İzmir ve Trakyanın işgalinden sonra, Türklerin ne müthiş katliâmlara maruz kaldığının izahına da mükemmel bir delildir.

Bundan başka, yine Pontos dâvasında ismi gecen, Türklerin öldürülmesinin, Türk çocuklarının katledilmesinin mukaddes bir gaye olduğunu İerîye süren Patrikhane mensuplarından Trabzon Metropolit Hrisantos, Fener Patrikhanesinin en mühim uzuvlarından birisi-

dir. Hirisantos aslen Cümlecinelidir, Heybeli-
adadaki meşhur Rühban Mektebinde okunmuş,
bilâhare İsviçre ve Almanyada tahsil etmiştir.

Anadoludaki Metropolitaneelerde ele ge-
çen ihanet vesikalarında daima Hirisantosun
isminin tesadüf edilmektedir. Hirisantos, Patrik
Kıymakamı Dorohtos ve Patrik tarafından doğ-
rudan doğruya Pontos dâvasından baş olarak
vazifelenmiştir. Hirisantosun Avrupa mem-
lekelerinde Pontos dâvasıyla uğraştığı sırada
Trabzon mebusu Kofidi de keza Fener Patrik-
hanesi tarafından vâzifelenmiştir bulunuyor-
du. Halbuki Osmanlı Millet Meclisinde Trab-
zon mebusu olarak vazife gören ve Türk dostu
daha 1909 tarihinde merkezi Atınada bulunan
«Küçük Asya Rum Cemiyeti» tarafından Pon-
tos millî fikrinin canlanması için mektuplar ge-
liyordu. 24 Mayıs 1909 tarihli ola mektuplar-
dan birisi hülâsaten şöyledir:

«— Şimdiye kadar maalesef bir türlü ha-
reketle geçemiyen, millî fikrin canlanması ve
millî menfaatlerimizin müdafaa ve muhafazası
maksadıyla kurulan «Küçük Asya Cemiyeti
İdare Merkezinin» çalışmaya başladığını bildiririz. Müessisler, aylardanberi sükûn içinde ga-
lisan yüzlerce fedakâr âzadan mürekkaptir.
Teshîlâtımıza bu komitenin mevcudiyetinin bil-
dirilmesi rica olunur.»

Bu tarzda yazılan mektuplar çoktur ve

henüz Pontos harekâtı başlamadan yıllarca ön-
ce, Türklere karşı açılacak savaş kesbi katiyet
etmiştir. Trabzon Metropolitdi Hirisantos'a yazı-
lan Paris 14 Kânunnevel 1919 tarihli mektup
bu katiyeti açık bir surette göstermektedir:

Majestik Öbeli Paris: 14 Kânunnevel 919

Hürmetli efendim;

26 Teşrinievvel tarihli mektubunuzu alalı
epeyce bir zaman oldu. Bu müddet zarfında ne-
reye yazacağımı ve mektubu kime emniyet ede-
ceğimi bileydin cevap vermek hususunda bir
dakika fevt etmezdim. Teehura en ziyade mâ-
ni olan sebep emni bir vasıta bulamamışlığım-
dır. Reisimiz: Hareket sebebiyle müteaddit de-
falar ziyafet vermişti. Bu ziyafetlerin sonuncu-
sunda beni de davet etmişti. Ziyafet merasimi
esnasında müstesna bir neşe ile idarei kelâm
eden Reis, Pontos meselesini mevzuubahs etmiş
idi. Sade ve fakat canlı ve müessir sözlerle
milletin hissiyatı vatanperveranesine istinaden
memleketimizin talihini istikbali hakkında per-
verde eylediği nikbinliği izhar etmiş ve beyana-
tını (bittabi bana saadeti müstakbeleyi görmek
nasip olamayacaktır. Fakat siz gençler yirmi,
yirmi beş sene sonra Pontosluların Türkleri ne
suretle Yunanlaştıracaklarını maliftihar gö-
receksiniz.) ve karşısında ahzi mevki eden ba-
na hitaben: (Biliyorsunuz değil mi? Gayet ta-
bî, mükemmel ve emin hudutları vardır) tar-
zında ikmal etmişti. Ben gayrı ihtiyarî tebes-
sim eder gibi oldum. Bereket versin ki hisset-

medi. Reis on sekiz gün evvel bitabi duyacağınız veçhile onu öldürmek için Kostantinistlerin akdi içtima eylediği yere gitti. Merak ediyorum. Çünkü Yunanistan hiç bir zaman ittihad edememiştir. Allah saklasın. Türkiye meselesinin mevzuubahs olacağı zannedilen bu ayzarfında avdet edecektir. Amerikalıların kâmilin çekilip uzaklaşmasıyla büyük bir menfaatinin edileceği fikrindeyim. Mesele on gün evvel Londra'da Loid Core ve Klemanso tarafından müzakere edildiği halde bu âna kadar hiç kimse ne olacağını bilmiyor. Ben şimdilik zabitanımızın terbiye ve talimleriyle iştigal ediyorum. Mutaalebatımızı tekid edecek yegâne bir vasıta olarak telâkîki eylediğim hudut meseleleri ile de alâkadar olmaktan men'i nefsedemiyorum.»

İmza: Okunamamıştır.

Bir başka mektup:

Muhterem dostum Hrisantos Efendiye

«Mektubunuzu tam zamanında aldım. Başryan Efendi ile beraber icap eden hususları yaptım. Ermeni meselesinin de size havale edildiğini zannediyorum. Askerlik mevzuunu İngiliz müessesiliği üzerine almıştır. Patrikhane meselesi bir emri mahsusla tehîr olunmuştur. Muhacirin meselesi nazarı dikkatle alınarak şimdilik 20.000 lira gönderiliyor, geri kalan hususlar tetkik edilmektedir.

P. Konstantinidis için 20 tane evrakı nakdiye gönderiyorum. Kardeşim vasıtasıyla Gümüşhane Metropolitine isal ve teslim edilmesi lâzımdır.»

Ankara Metropolitisi
Yervaniyus

26 Kânunnevel 1919

Hrisantos bir taraftan, muhtelif gizli cemiyetlerle mektuplaşıırken, bir taraftan da esasları Fener Patrikhanesi tarafından hazırlanan bir talim muhtıraları da Paristeki sulh konferansına göndermeyi ihmal etmiyordu. Trabzon havalisinde yaşayan Rumların, Türkler tarafından katledildiklerine dair olan bu uydurma iddialardan birincisi şöyledir:

Devletli Ebfendim Hazretleri;

Pontos yerlilerinin delegeşi sıfatıyla sulh konferansına hemşehrilerimizin arzularını ihtiva eden bazı hususları arz ile kesbi şeref eyleriz.

Hemşehrilerimizin bugünkü biçare vaziyetlerine karşı nazarı dikkatinizi celbeder ve mütarekeden beri bir senedir Türk mezalimlerinin devam ettiğini bildiririz. Osmanlı Hükûmetinin âsâ-yîs ve intizam hususunda Hristiyanlara karşı vermiş olduğu teminatın aksine olarak bir kaç aydanberi almakta olduğumuz habere nazaran Karadeniz sahillerinde mezalim ve tahribat devam etmektedir.

Gerek Karadeniz sahillerinde ve gerek dahili memlekette mahirane bir surette işlâm aha-

İye silâh tevzi edilmiştir. Hristiyanlar ise silâhsız, müdafaadan âciz bir takım yeni yeni kull tehditleri altında yaşamaktadırlar.

Bir senedenberi mevkii iktidara gelen Türk Kabineleri her gün halleri fenalaşmakta olan ahâlinin ıslahı için hiç bir şey yapmamışlardır. Mütarekeden sonra yalnız sahil kasabalarında biraz âsâys görülmüştür. Türkler hakikî şekilinde mağlûp olduklarını bildikleri halde kıtallerinin buğüne kadar cezasız kaldığını görüldüklerinden ve hükûmeti itilâfiyenin cezadan çekinmesi ve müsamahası yüzünden eskisi gibi seket ve kıtallere başladılar. Böylece memleket dahilinde bir zaman hüküm süren ademi emniyet şimdi sahil şehirleri de sırayet etmiştir. Bir kaç aydanberi pürsilâh korkunç Türk şakileri şehirlerde hür olarak doluşarak silâhsız ve müdafaadan âciz vatandaşlarımızı her an için katliâm tehdidiyle daimî bir surette yığın vaziyette bulundurmaktadırlar.

Az çok milliyetperver maskesi altında bugün bile Türkiyede İttihat ve Terakki Komitesi erkânı hüküm sürmektedir. Katletmiş oldukları Hristiyanların mallarıyla zenginleşerek memleketi yıldırınmak için büyük mikyasta malî sarfiyatla bulunarak geteler teşkil etmektedirler.

Türk zulmünden kurtulmak üzere bir kaç yüz bin vatandaşımız muharebeden evvel ve muharebe esnasında Rusya'ya hicret etmiş ve mütarekeyi müteakip menlekelerine avdete başlamışlardır.

İtilâf hükûmetlerinin muzaferiyeti dolayısıyla takip edilen âdil prensipler sayesinde hür-

riyet bahsedildiğinden ana topraklarında artı kemali saadette yaşayabileceklerini ümid etmişlerdi. Pontos Cumhuriyetinin teşekkülü ile milletlerinin talhis edileceğini heyecanı kalbî beklemede idiler. Bu suretle zannediyorlardı ki vasi surette gayelerine vasıl olup zalimlerden korkmaksızın yaşayacaklar... Heyhat, bu emniye hiyzi husule çıkmaksızın dahildeki köylerde yerli muhacirler yurdlarına avdet etmeğe, âsâysın ademi mevcudiyetinden muvaffak bile olamadılar. Çünkü bir takım başıbozuk Türk geteleri yolları ve geçitleri kapamıştır. Bir çok zamanlar sahilin müteaddit kasabalarında birbirinden ayrı kalarak hemşehrilerimizin yardımlarıyla yaşayanlar bile muharebe esnasındaki tazviki tamamen hissettiler. Ümitsizlik sebebiyle ve ölmüş bir halde Rusyanın misafirlerine kapamış olan arazisine dönmektedirler. İktisat, sabır ve faaliyetle vücud getirdikleri güzel vaziyet bu son günlerde tamamıyla değişmiştir. Bununla beraber Rus anarsisini Türklerin zulüm ve katliâmlarına tercih ediyorlar. Bu teviz edilmeyen vaziyet karşısında kurbanların hâatıraları bize son bir imdad feryadını meşru kıldı. Ve muzaffer itilâf hükûmatı muazzamasına iltica ile insaniyetin mukaddes prensiplerinin en iptidai kısmının bigare vatandaşlarımızın tevehhini ve tarih ile asrımıza şân olan bu

buhi vaziyetlerinden halâs edilmelerini temen-
i ediyoruz. Bu istirhamımız muvafık görülür
kâfiyle ittîf hükûmatı muazzamasının o kıy-
vali muavenelerine mazhar olacağımıza intî-
za ve derin hümmetlerimizle teşekküratımızı
âla devletlerine takdim ile kesbi şeref eyleriz.

Paris 15 Teşrinisani 1919

Pontos yerleri kongresi reisi

Kostantin Jan J. Kostantinidis

Pariste Pontos ittihadı millî reisi

Sokratis Ekonomos

Fener Patrikhanesinin, Paristeki sulh kon-
feransına Türklerin katliâm yaptığı yolunda
kayitlara vermek üzere vazifelendirildiği sırada,
çalışılalı Rum çeteleri arka arkaya kanlı cina-
yetler işlemek suretiyle icrayı sekavette bul-
uyorlardı. 12 Kânunuevvel 1919 da yapılmış
bu toplantıda tutulan ve ele geçen bir zabıtanın
bunu anlamak gayet kolaydır:

«... İsimlerin okunmasını müteakip geçen
semin zabıtları tasdik edilmiştir. Papadopo-
lus tarafından Harbî Umumi'deki sergüzeştle-
rinden bahsedildikten sonra bilhassa silâh altı-
na alınması ve Samsun civarında bir Rum eski-
me çetesine ittihak, mensubu olduğu çetenin
Türk jandarması kıtaatı tarafından muhasarası
ve bir hârika kabîlinden olarak muhasaradan
kurtulması sureti mahsusada beyan edilmiştir.
Eski ufak meselelerin tetrik ve müzakerele-
rinin sonra celseye son verilmiştir.

Kâtibî Umumi

Emetidis

Reis

Neoharidis

Yukarıdaki zabıt sureti, Merzifon Pontu
Klubünün bir defterinden çıkarılmıştır. Bunda
sonra artık Rum çetelerinin icrayı faaliyetle
görülecektir.

Fener Patrikhanesi tarafından silâhland
rılan, Rum çetelerinin başında Bafra muntak
sında vücut bulan Nebyan çeteleri gelir. Nel
yan muntakasında 11 Rum köyünde 1012 ev
6228 nüfus vardı. Bu nüfustan takriben 150
kadarı silâh tutacak vaziyette idi. Birinci C
han Harbinde seferberlik ilân edildiği sırad
bu köylerin ahalisi derhal isyana başladı.

İsyanın ilk kurbanlarını Kazakçı Merme
köyünden iki Türk köylüsü teşkil etti. Çete e
radından bazıları bu iki Türk köylüsünü sır
sıta bağlandıktan sonra üzerlerine gaz dö
mek suretiyle yaktılar. Müteakiben vazifeli bi
jandarma, kıtasına giden bir asker, tarlada ç
lgan bir köylü boğazlandı.

Çeteler, sade adam öldürmekle kalmıyor
lar, kadın ve kızların ırzlarına geçiyor, bilâh
re bunları öldürüyorlardı. Tek tek yapılan b
cinayetleri toplu katliâmlar takip etti. İlk bi
yük kanlı vaka Çağsun köyünde vuku buldu
Nebyan muntakasındaki 11 Rum köylü arasınd
altı Türk köylü bulunuyor ve bu köylerin nüfu
su takriben iki bin kadar tutuyordu. Çeteler
köylerin en büyüklerinden olan Çağsura âni bi
baskın yaptılar. Köy bir tek ev bırakılmada
yakıldı. Evlerde bulunan besikteki bebeklerle
yürüyemiyen ihtiyarlar köy meydanına topla
narak süngülendi. Köylülerden ancak evlerind
olmayanlar kurtulabildi.

En karlı vakadan sonra büsbütün azan çeteler Kusa ve Boyalı Türkmenler köylerini de aynı suretle yakılar. Yalnız Çağur ve Kusa kasabasında parçalanmış ve yakılan köylülerin sayısı 367 yi buldu.

Türkiye Umumî Harpten mağlûp çıkıp sihran tecriid edilince bu çetelerin vaziyeti büsbütün ehemmiyet keshetti. Rumlar «Pontos» adını kuveden fiile çıkarmak için «Nebyan» çetelerini mütarekeden sonra büsbütün tevsi ettiler. İlk hamlede Bafra kasabasından 3 Rum Nebyanlılara iltihak etti. Bitün kasabalarda ve köylerde ne kadar Rum varsa hepsi silâhlandı. Hükûmet âciz, ahali dehşet içinde idi. Nebyan çeteleri artık bu şerait dahilinde tecavüzlerini Nebyanın haricine de tesnile başladılar. Çeteler Nebyandan inerek tesadüf ettikleri köyleri basıyorlar, rastgeldikleri hayvanatı sürükleyip götürüyorlardı. Bu suretle Nebyan haricinde 12 çiftlik ve han yakılar. 10 kızın ırzına tecavüz ettiler. (Oruç) köyü kâmilen mahv ve harap oldu. 27 köyü yakılar. «Kaltu, Ada, Ağlar» köylerinin hayvanat ve emlakı menkulelerini kâmilen, İnke Çarip ve Kuyumcu köylerinin bütün hayvanatını çaldılar. «Alaçam» köyünü kasarak 26 hayvan, 25 at, 1320 liralık da esya götürdüler. Bunlardan başka Nebyan haricindeki Almazsa köyünden 40, Çal köyünden 45, «Çarın» den 75, «Terzili» den 4, «Engiz» den 3, «İngazi» den 25 hane ki cem'an altı köyde 162 ev yakılar. Eyvaki 300 hane de buna ilâve edilince Nebyandan (500) kadar İslâm köyünün yandığı anlaşılır.

Çeteler diğer taraftan «Nebyan» ın gabındaki «Kapıkaya» mevkiine de inerek, Vezir köprüden Kızılırmak vasıtasıyla gelen kayıkların içindeki bütün emval ve esyayı gasba balamışlardı. Hükûmet bunları tenkilden âciz kaldığı, Kuvayı Milliye daha tamamen taazzur emmediği için Türkler kendi başlarının çaresini kendileri bakmışlar ve Nebyan muntakası cembundaki kesif Türk köyleri silâhlamış kendilerini Nebyanlılara karşı müdafaaya mecbur kalmışlardı.

Nebyan mevkiinde Türk köylerini yakılan, kadın ve kızların ırzlarına gecen, malla kaldıran, ihtiyar ve göçukları katleden çetelerin miktarı takriben 20 kadardı ve direkte doğrudan doğruya Trabzon Metropolitinde alan bu çetelerin reisleri şu katillerden mürekkepki:

- 1 — Bafra'nın Kelek köyünden çete reisi «İstavri» (bu hunharın yaptığı vekayı saylamıyacak kadar çoktur.)
- 2 — Samsun'un Taflan köyünden çete reisi «Lefter»,
- 3 — Havza kazasının Küpçüdağı köyünde «Piç Vasil»
- 4 — Çok defa Bafra'nı İstavri ile hareket ederek kuvvetli çetecilerden «Aleko»,
- 5 — Osmanbeyli köyünden «Piço»,
- 6 — Samsun'un Kuruköke köyünden Andon
- 7 — Balık köyünden «Endik»,

- 8 — En meşhur çete rüesasından Karapınarlı köyünden «Piç İlyas» veya namı diğer «Kara İlyas»,
- 9 — Kırazlı köyünden Taşcıoğlu «Kara Sava»
- 10 — Bafra'nın Yayla köyünden «Kel Sava»,
- 11 — Samsun'un Fığribel köyünden «Anastas» ve dayısı diğer «Anastas»,
- 12 — Aynidere köyünden Balcıoğlu Deli Yarı,
- 13 — Havzanın Elmalca köyünden «İleni Çavuş»,
- 14 — Baraltı köyünden «Fali»,
- 15 — Samsun'un Beylik köyünden «Sarı İstili»,
- 16 — Kapıkaya köyünden «Kavaklıoğlu Yuvan» ve yeğeni «Totoroğlu Agapiyus»,
- 17 — Alaçam köyünden «Gördükoğlu Simyon»
- 18 — Aynidere köyünden «Timuroğlu Yarı»,
- 19 — Bakırınar köyünden «İstavriti»,
- 20 — Zünbül köyünden «Totoroğlu».

Bu çete reisleri 2000 kadar tutan aveneleri ile senelerde civardaki köyleri yakıp binlerce Türk'ü şehit etmişlerdir.

Nebyan mmtakasındaki cinayetleri, Samsun cinayetleri takip eder. Silahlı Rum çeteleri Samsun ve havalisinde Nebyanda olduğu kadar fazla cinayet işliyenmişlerse de, köyleri yak-tıkları sırada yaptıkları vahşet tüyleri ürperte-

Patrik Gregoryos, Venizilos ve son Bizans hükümdarı Kostantin'in resimlerini havi propaganda kartı. Patrik Gregoryos Rum halkını ve Yunan milletini Türk milleti adına tahrik eden Fener Patriklerindendir. İkinci Mahmut tarafından Fener kilisesinin kapısına asılmak suretiyle idam edilmiştir. Orta kapı o gündenberi kapalıdır. Papazlar Gregoryos'un yerine bir şeyhülislâmın asılışına kadar bu kapıyı açmamaya and içmişlerdir.

cek bir dereceyi bulmaktadır. Güneş ve Billar-
ca köylerinde 24 kadın ve erkek toplu olarak
süngüden geçirilmiş, 500 kadar ev yakılmıştır.
Duayeri ve Kâhibasalan köylerinde ise takri-
ben 20 kişi öldürülmüş, 20 kişi de ağır surette
yaralanmıştır. Bunlara ilâveten Samsun'un mer-
kez kazası dahilinde 51 kişi öldürülmüştür.

Çarşamba ve Terme muntakalarında Rum-
lar, Ermenilerle birlikte eşkiyalık yapmışlar,
335 ev, 2 cami, 2 mektep, 22 samanlık yakmış-
lar, 2 kişiyi de öldürmüşlerdir.

Amasyada silâhlı Rum eşkiyalarının işle-
dikleri cinayetler 25 tir. Cinayetlerin işlendiği
17 köyde 100 kadar ev yakılmış, Sığircobanı
köyünden geçen 6 Türk askeri fecî bir şekilde
öldürülmüşlerdir.

Pontos cemiyetinin merkezi olan Merzifon
havalisinde de Rum çeteleri bir çok insanları
öldürmüşler, evleri yakmışlar, köyleri perişan
etmişlerdir. Camileri yakan, köylünün altın ve
ziynet eşyaları dahil, gınaşırlarına varıncaya
kadar yağma eden bu çeteler, çaldıkları veya
gasp ettikleri paraları doğrudan doğruya bağlı
bulundukları ve emirleri altında oldukları Met-
repolithanelere gönderiyorlardı. Metrepolitik-
lerin kasalarında toplanan bu paralar da muh-
tef Rum cemiyetleri emrine verilmekte idi.

Nitekim, Samsun Rum Muhacirin Cemiyet-
tinde ele geçen kasa defterinden bunu kolay-
lıkla anlamak mümkündür. 1918 ve 1919 sene-
lerinde, aynı cemiyetin varidat ve sarfiyat ced-
velleri şöyledir:

Varidat:

Muhtef tarihlerde gönderilen miktar:
20360 lira.

Sarfiyat: Lira

2065	Samsun Metrepolithanesine
4266	Samsun civarında faaliyet gösteren lere,
3000	Bafra » » »
300	Amasya » » »
300	Merzifon » » »
455	Çorum » » »
700	Sinop » » »
100	Gerze » » »
50	Erbaa » » »
200	Kastamonu » » »

Diğer taraftan Samsun Metrepolithanesi
kasasında mevcut 32564 lira 30 kuruşun sarf
cedvelleri ise daha enteresandır. Bu Metrepolit-
haneden icrayı sekavet eden 24 şahsa 9 Mart
1919 dan 20 Temmuz 1920 ye kadar gönderilen
paraların miktarı 3209 lira, 25 Temmuz 920
den 5 Teşrinievvel 1920 ye kadar gönderilen
miktar ise 8315 lira 85 kuruştur.

Keza yine aynı sene içinde, Samsun Met-
repolithanesinden muhtelif çetecilere yapılan

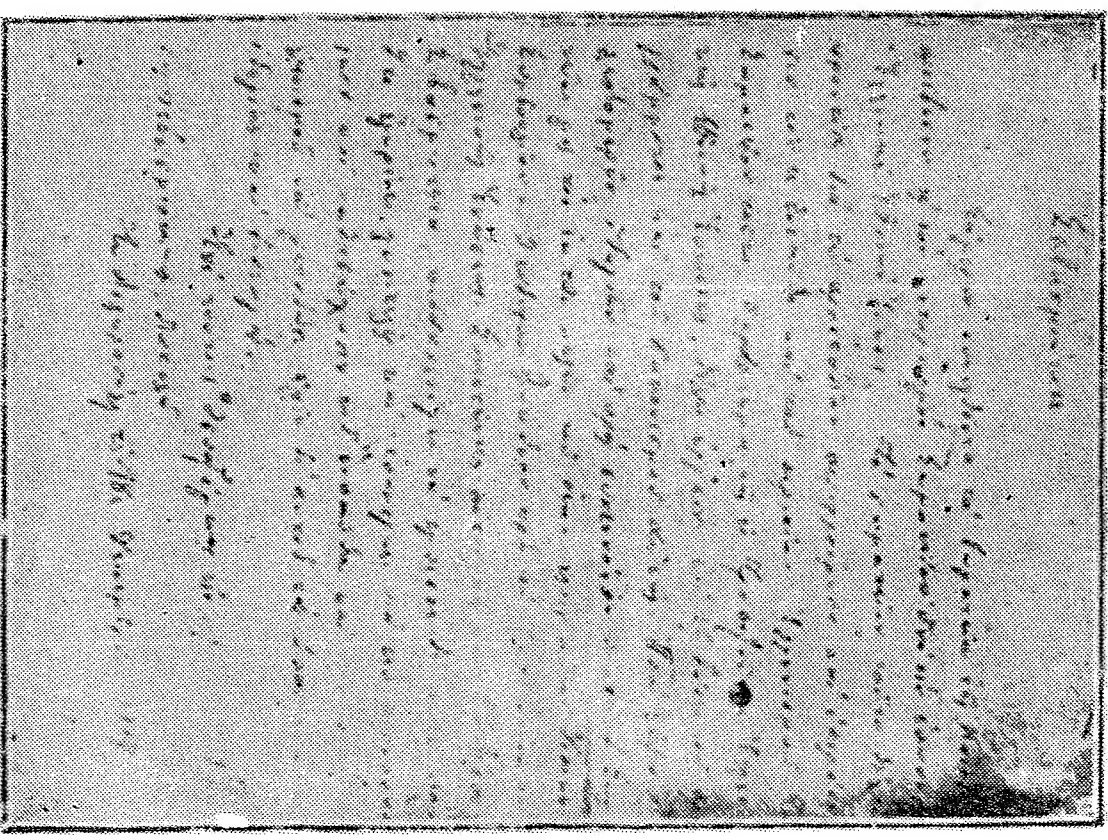
İkinci bir yardımın miktarı 15780 lira 85 kuruşu bulmaktadır.

Müdafaa-i Mevrit, Rum Muhacirin, Mukaddes Küçük Asya Rum cemiyetlerinin Patrikhane vasıtasıyla yaptıkları zulum, işkence ve cinayetler mütareke senelerinde büsbütün korkunçlaşmış, başboş ve dağınık bir şekilde dolaşan Rum eskiyaları zaten teşkilâtlandırılmıştı.

Ladik faciası bu çetelerin işlediği cinayetlerin korkunç bir hâtırası olarak kalmıştır. Ladik civarında Rum kadın ve erkeklerinden mürekkep bir çetenin Küpecik köyünde bir saat içinde köyü basarak 70 kişiyi muhtelif işkencelerle öldürmeleri hakikaten iğrençtir. Çeteler ayrıca öldürmedikleri köy kadınlarından bir çoğunu beraberlerine alarak dağlara çıkarmışlar, ırzlarına geçtikten sonra birbirlerine bağlayarak yakmışlardır.

Çeteler sadece cana kıymakla kalmamışlar, evleri ve tarlaları yakmakla iktifa etmemişler, sürülerini ve paraları da almışlardır. Küpecik köyü baskınında öldürülen 70 kişinin takriben 47400 lira miktarındaki para ve mücevheratını da götürmüşlerdir.

Çeteler, izinli dönen veya kıtalarına giden askerlerle, vazifeli jandarmaları da puslu kurarak bunları imhaya çalışmışlardır. Destek min-takası denilen mahalde 47 nci piyade alayının ağırlığını taşıyan bazı birlikler 20 Temmuz 920 de Rum çetelerinin hücumuna maruz kalmış, baskında 6 arabacı öldürülmüş, 6 arabacı ağır surette yaralanmıştır.

«Gümüşhane Milli Rum İttihadı» namındaki cemiyetin teşkiline ait bir vesika, İzmir Metropolitliği Hristiyanosâ Gümüşhane Metropolitliği tarafından yazılmış bir mektup.

Seydi Pelidi muntakasında 25 kişilik bir Rum cetesinin taarruzuna uğrayan 6 kişilik bir jandarma müfrezesinin önce iki eri şehit edilmiş, ölenler, arkadaşları tarafından defnedilinceği sırada ikinci defa pusuya düşürülen diğer 4 er, burunları, kulakları kesilmek, gözleri çıkarılmak suretiyle şehit edilmişlerdir.

Lâdik cinayetlerini Gümüş Hacıköy, Gülmüş madeni köy, Havza, Tokad, Erbaa, Zarcinayetleri takip etmiş, Rum eskiyalar ve muntazam ceteler 3 ay gibi kısa bir zamanda 3160 Türk'ü vahşiyane bir şekilde öldürmüşlerdir.

Bu cinayetler bir taraftan her gün biraz daha fazlalıyor, Türk kanı akıtlırken, öte yandan silâhlı Rum eskiyalarını mazur göstermek isteyen büyük bir küstahlıkla, Metropolitler ve papaslar, Paristeki sulh konferansına şikâyet üstüne şikâyet yapıyorlardı. Bu arada İstanbuldaki Fener Patrikhanesi, Metropolitlerinden birisi tarafından o sırada Pariste bulunan Yunan Başvekili Venizelosa yazılan bir mektup rıya ve namussuzluğun en mühim vesikalarından birisi olarak ele geçmiştir.

16 Teşrinievvel

**Paris: Mercedes otelinde Yunan Hükûmeti
Meclisi Vükela Reisi Elfteriyos
Venizelos Cenaplarına**

Reis Efendi:

Pontostan aldığım mektuplardan ve gelen yolcuların ifadesinden anlaşıldığı veçhile orada

sakin hemcinslerimizin vaziyeti gittikçe kesbi vahamet etmekte ve hukuku tabiiyeden olan ırz, can ve servetleri gayrı kabili telâfi tehlikelere maruz bulunmaktadır. Bir zamanlar Samsunda görülen âsâyış ve intizam İngiliz işgal kıtaatının mevcudiyetine istinat ediyordu. Nitelikim kıtaatı mezkûrenin hasbelsiyaset çekilip gitmesinden cesaret alan Türkler, yine eskisinden fazla bir şiddetle vahşetlerine iptidar etmişlerdir. Vesaiti müdafadan mahrum olan hemcinslerimiz, hükûmeti resmîye tarafından alettedric tesliha ve teçhiz edilen Türklerin reyine terk edilmiştir. Trabzona gelince: vaziyet: Şehir dahilinde bir dereceye kadar iyi ise de Rum köyleri tahat emniyette değildir. Bu hal diğer sahil şehirlerinde de icrayı hükmediyor. Müdahalei ecnebiye muntakası haricinde kalan Rumlar, İstanbul hükûmeti meşruasına kıyan etmiş ve malûnu devletleri olduğu veçhile eski komitacıların bakıyetissüyufundan vücûda gelmiş gayrı tabii ve gayrı meşru bir idarenin mazlûmudurlar. Alınan malûmata nazaran ana-sırı gayrı müslime kemafissabık silâh altına dâvet edilmektedir. Bu yüzden Giresun şehrinin ekseriyetini teşkil ve idarei maişetleri yalnız fındık ticaretine inhisar eden Rum unsuru malen pek büyük zararlara giriftar olmuş, âdetâ tesevül derecesine gelmiştir. Bu sefaleti ellemenin umumî bir şekil almasına sebep de Ele-nizmin hasmı canı olan Türkler tarafından ye-gâne menba varidatları olan fındık ağaçlarının katı ve kalan mahsulün toplanmasına sureti sedidede mümnaat edilmesidir. Mezkûr şehrin Belediye Reisinin ise hristiyanları ezmek, mah-

veylemek maksadı hainanesiyle giriştiği ve üç senedenberi bilâperva tatbik ve irtikâp eylediği mezalim tûyleri ürpertecek, dehşet verecek mahiyettedir. Mütarekeyi müteakip adl ve kânunun neticei tedibinden havfederek dağlara iltica etmiş ve bilâhare hükûmet tarafından mazarı af olduktan sonra şehri mezkûr Belediye Riyasetine tayin edilmiş olan bu hunhar, zalimi muhlak kesilmiştir. Bildirildiğine göre Dersaadetten Giresuna gönderilen İngiliz mümessili siyasîsi Türklere pek müsadekâr ve teveccüh-kâr davranıyor. Bu seraiti elime dahilinde Bolşevik istilâsından kaçıp memleketlerine kavu-şan bir çok hemcinsleriniz idamei hayat edemeyeceklerini anlıyarak akın akın Bolşeviklere iltica etmek üzere tekrar Rusyaya hicret ediyorlar. Ölümden ölüme atılmak demek olan bu hareketleri şüphesiz Bolşevikleri; katil ve hunhar Türklere tercih fikrine müstenittir. Ötedenberi bir çok felâketler, fecaatler geçirmiş ve elân geçirmekte olan Pontos büsbütün helâk ve harap olmazdan evvel dost ve müttelik devletler nezdinde bizzat teşebbüsatta bulunmanız sayanı takdir ve temenni bir hizmet olacaktır. Pontos Elenizmi istikbaline sabırsızlıkla intizar ediyor. Pontos, sulh konferansının mukadderatı siyasîyesine mütteallik mukarreratı bir an evvel tatbik etmek suretiyle istihlâs ve hıç olmazsa menfur harp esnasında tâdada gelmez me-saibi elimeye maruz kalan ve halihazırda nime-ti âsâyışten mahrum bulunan ahalisinin hayatını temin ve vikaye edecek tedabiri müstacelemin tesrii ittihazı için kürrei zemin üzerindeki kavıyüşsekinme devletler ile maderi müşfikî

31 Ağustos 1337 tarihinde tarlada çalışmakta iken Rum geteleri tarafından şehid edilen «Akalan» İbrahim Çavuşoğlu Osman

15 Teşrinievvel 1337 tarihinde ağaç keserken Rum haydutları tarafından cânıyano şekilde katledilen «Tallı-cak» tan şehid Deli Seyit

Yunanistana teveccüh ederek âlicenap ve adaletperver vıdanlarına dehalet ve istimdad etmektedir. Her halde babamız olan Yunan hükûmetinin vatanımızın temini istikbal ve hayatı uğurunda masruf mesaîye sureti cidiyede iştirak edeceğine kani olarak bendenizin ve Pontos vatandaşlarının hissiyatı tazimkârane ve minnettaranesini kabul etmenizi rica ederim.

İmza: Yoktur.

Yukarıdaki mektup sureti, Trabzon Metropolitidi Hırisantosun evrakları arasında bulun-

ınıştur ve imzasızdır. Patrikhane tarafından Paris'teki muhtelif devlet adamlarına yazılan mektupların bir çoğu imzasız bulunuyor ve suretleri bütün teşkilâta gönderiliyordu. Bu tip mektuplar sayısız derecede çoktur. Ele gegenlerin en ehemmiyetlileri bile neşredilmemiştir. Yunan kilisesinin sırasında nasıl çehre değişikliği ve basit menfaatler uğruna icap ederse komünizmi bile mübah sayacağı yukarıdaki mektuptan pek güzel anlaşılmaktadır.

Patrikhane, Pontos hükûmetini kurmak üzere, hiyanet sebebiğini faaliyete geçirdiği sırada, sade cinayet ve suikastları değil, Türkiye aleyhine kızıl casusluğu da birinci derecede siâh olarak kullanmıştır. Bu hiyanet vesikalasından ikisi ehemmiyetine binaen şöyledir.

Arabzon Metropolitdi Hirisantos Efendiye

Çok muhterem efendim hazretleri;

Şimdi Rusyadayım. Türk kuvvetlerinin Zimüşhane ve Ardos mintakasındaki durumunu tahkik etmek üzere zâtâîlileri tarafından vazifelendirilmiş bulunuyorum. Katıyen esirge-medığınız sonsuz lûtuflarınızdan cesaret alarak hümetlerimin kabulünü arz ederim.

Polihorinyos Dartenopolus

Muhterem efendim;

Pavlos Patenamidis dün Ordudan geldi ve Rus divanharbine izahat vermektedir. Kendisi de henüz görüşemedim. Duyduğuma göre Pavlos, Türklerin Ardastan Paloya kadar yapmak tasavvurunda oldukları taarruzu Ruslara ihbar etmek için kaçırmıştır.

Kıbrıs dâvasında papaz Makarios tarafından ortaya atıldığı bir sırada yalnız ve yalnız cerhedilmez vesikalara dayanarak vermeğe gayıştığımız hakikatler, yakın tarihin korkun hâdiseleridir.

Her Türk, bu vesikaların ışığında Fener Rum Patrikhanesinin içyüzünü bilmelidir.

Fener Patrikhanesi Etniki Eterya ve diğer bir şubesi olan Asyayı Sügra teşkilâtlarını Türkiye'ye daha 1909 danberi silâh sokmasını temin maksadıyla bir takım tedbirler almıştı. Atınada Tanara sokağında oturan S. Grigorniyasın bu vadideki 30 Mayıs 909 tarihli mektup gizli kalmış hakikatleri açıklamak bakımından çok mühimdir:

«Kadıköyünde (Örfevus) Rum Sillogosunun 17 Mart 909 tarihli Mitridani Efendinin «Y. D. S. A.» Efendiye hitaben 28 Nisan 909 tarihli mektupları münderecatını ve mesaili muhtevisini nazarı itibara aldık. İstanbul tatrikiyle cevap verdik ve işbu cevabın size gönderilip gönderilmediğinden bihaberiz. Binaenaleyh size berveçhiâti izahat arzede kmünasip görülrse işbu tafsilâtn Sillogosun diğer eferdlerine tebliğini rica ederim. Çünkü başka kimseye müracaat etmek arzusunda değiliz. Yalnız siz böyle bir kimse gösteriniz. Uzun Edaune beheri on drahmiye satılmaktadır. Kısa fitilli Edarın yalnız kesik olanları bulunuyor. Beheri yirmi drahmiye satılıyor. Fişeklerin birer tanesi 90 drahmiye; beher tüfek için yüz fişek itibariyle size yüz uzun esilha tedarik edebiliriz. Bedeli farkıyla yüz lira sizin tarafınızdan teslim edilecektir.»

Atina Merkezi

Türkiyeyi kundaalamak, Patrikhaneyi si-
lah deposu haline getirmek üzere Etniki Eter-
iya cemiyetinin, tâ Atinadan Türkiyeye gizli bir
sekilde tüfek ve mermi sokmağa çalıştığı bu
hayanet vesikasından kolayca anlaşılabilir.

Bu meydana aynı teşkilâtın kollarından
birisi olan Asyayı Suğra teşkilâtının 24 Mayıs
1909 da Fener Patrikhanesi Metropolitine gön-
derdiği mektup ehemmiyetine binaen olduğu
gibi ifadeleri muhafaza edilerek alınmıştır.

«Şimdiye kadar maalesef hali tevakküfta
bulunan millî fikrin canlanması ve menafii mil-
liyetimizin bilûmum vesaitle müdafaa ve muha-
fazası maksadıyla (Asyayı Suğra Cemiyeti
idarei Merkeziyesi) unvanlı bir komitenin mev-
cut olduğunu resmen size tebliğ ederiz. Mies-
sile sükûta ve mahrem olarak aylardanberi
çalışan yüzlerce fedakâr âzadan mürekkep olup
çiyem icap eden teşebbüsata mübaseret etmek
gibi iyi bir mevkide bulunuyorlar. Evvel beev-
vel işbu hususun zatı şerafetenahâllerine arzı-
nı tensip ettiler. Binaenaleyh mümkün meritebe
mahrem olarak işbu hususat için emniyet etti-
ğiniz adamlara işbu komitenin mevcudiyetini
tebliğ rica olunur. Bunlardan her birinin ifşayı
sır etmesi netayici elîme tevliid edeceği tavis-
yesiyle icabı halinde muavenetlerini deriğ et-
memeleri için teşvikatı lâzîmede bulunmanız
rica olunur. Komitenin icraatının nokatı muh-
telifesi için zatı şerafetleri ile müsavere etmek
için heyeti idare bilâhare teşebbüs edecektir ve
programı takdim kılınacaktır. Şimdilik başka
komitelerin mevcudiyeti için vukubulacak ih-

barata sem'i itibar edilmemesine zatı şerafe-
lerinin nazarı dikkatini celbederiz. Nasıl ki
evvelce böyle bir komite beyanamlar tevzi c
mış ve heyeti idaremizce malûn eşhasa pa-
göndermiş idi. Mezkûr komite sahte bir eer
yetten başka bir sey değildir. Yalnız millet
zararına menafii şahsiyesini temin için çalış
eşhasan müteşekkil bir heyet idi. Bunun iç-
heyeti idarece icap eden teşebbüsata tevess
edip beyanamlarına ve görülen mühtürleri
vaz'iyed ederek işbu heyeti lâğv ve ibret olma
üzere mütecasirlerinin tecziyesine teşebbüs i-
zındır. Takip edilen maksadın husulü için za-
seriflerinin dualarını temenni eden mutî evlâ-
larsınız.

Asyayı Suğra Teşkilâtı İdare Heyeti

Aynı teşkilâtın ileride teşekkül edecek
cinayet işliyecek çetelere gönderilecek diğ
liha ile, talimleri ve terbiyeleri hakkında yap-
lacak hareketleri bildiren bir çok mektupla-
vardır ve bu mektuplar birbirinden iğrenç bir
ifade ile yazılmışlardır.

Şüphesiz Patrikhane, Osmanlılar devrin
zaman zaman kıpırdanmış, bazı mühim hâdis-
lerde yalnız perde arkasında rol oynuyabilmiş
tır. Ancak Patrikhanenin ilk esaslı kıpırdar
malarından birisi 1821 tarihinde cereyan et-
miştir.

Devletin müşkül anlarında casusluk, jui-
nalıcılık, serserileri ayaklandıırma, Yunanistat
da vukubulan ve madî imkânlarla dayanan hâ-

örselleri finanse etmek bakımından Patrikhane-
nin oybadığı oyunlar hakikaten korkunç dene-
cek bir vasıftadır.

Kilisenin mânevî nüfuzundan faydalanmak
suretiyle halk arasına nifak sokmak, yine hal-
ke soyarak; kilisenin himayesine giren devlet
mâmlarını himaye etmek kudretini böylece de-
vam ettirmek gayesinde olan Patrikhaneye bir
zehir evvel verilen ceza bile ibret yerine geçme-
miştir.

Patrikhanenin bu yüz kızartıcı hareketleri
bütün Osmanlı tarihî boyunca devam etmiş, za-
manın idarecilerinin gösterdiği müsamaha, kili-
se mensuplarını büsbütün şımartmıştır. Bu şı-
martılık sonunda Türkiye aleyhine, nerede ve
kim tarafından bir tohum ekilirse ekilsin, Fe-
ner Rum Patrikhanesi bu fesat tohumunun
bahçıvanlığını yapmaktan kaçınmamıştır. Mu-
kaddes bir hale getirilen Türk düşmanlığını fi-
zilendirmek ve büyütme vazifesi de böylece
Patrikhanenin birinci gayesi haline gelmiştir.

1821 de, Türkiye aleyhinde fesat ocakları
kurmakla maruf Atınadaki Etniki Eterya ce-
miyetine giden milyonlar da, Patrikhane vası-
tasıyla, teberri ve iane namı altında İstanbul
Rumlarından toplanmıştır.

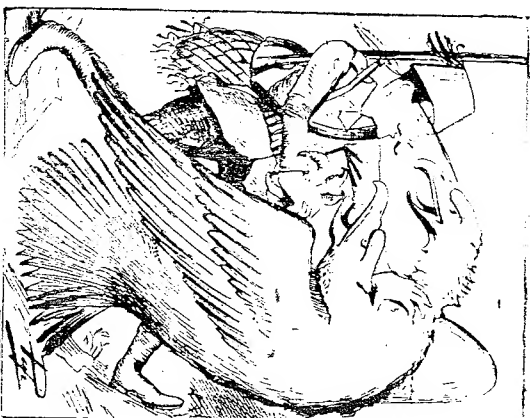
İkinci Cihan Harbinin başlarına doğru Et-
niki Eterya tarafından Anadolunun muhtelif
noktalarında teşekkül ettirilen gizli cemiyetle-
rin paraları bir asır evvelinden temin ediliyor-
du. Mukaddes Türk düşmanlığı vasfını 1821 de
çok ileriye götüren Fener Patriği Grogorios,
İstanbul Rumlarından topladığı milyonları Ati-

naya göndereceği si-
rada Tanrının, İkinci
Mahmut elyle verdi-
ği cezadan kurtula-
madı. İhanetlerinin
cezasını, bugün o ta-
rihtenberi kapalı du-
ran Fener Patrikha-
nesinin orta kapısı ö-
nünde asılmakla öde-
di. Orta kapı 1821
denberi kapalıdır.

Göğüslerinde gıfte
başlı Bizans kartalı
armasını taşıyan her
Patrik 1821 denberi
Fener Patrikhanesi-
nin orta kapısı önün-
de şöyle fısıldar:

«Vaktiyle bu kapıdan Patrikhaneye girilir-
di. Fakat 1821 de Patrik Grogorios, Sultan
Mahmud'un emriyle bu kapının önünde asıldı.
Bu giriş yeri, ancak Rabbanî hikmetin taayyün
ettiği zamanda, o cinayetin cezası verildiği za-
man açılacaktır.»

Bu, dünya işlerine din işlerini karıştırmak
suretiyle, siyaset yapan en büyük ruhanî reis-
lerin ifadesidir. Aynı ifadeler cümlesinden ol-
mak üzere, İstanbul'un fethinden 500 yıl sonra
gelecek bir Bizanslı şehzade, Ayasofyanın üze-
rine gıfte kartallı Bizans bayrağı ile Yunan bay-
rağını asacak, orta kapı önünde büyük bir Türk
din adamı veya bir hükümdarı asılacaktır.

Hüseyin Cahid'in iki başlı
Bizans kartalı ile mukade-
lesini canlandıran bir kar-
tadır

1953 de Patrikhane ile Yunanistan müşte-reken bu hayalî Bizans şehzadesini bekleديلر, durdular ve nihayet bu şehzade Makarios adlı bir kızıl papazın şahsında tecelli eder gibi oldu. İşte, Kıbrıs dâvası bu işaretin bir başlan-gıdır. Kıbrısın sonra sıra İstanbula gelecektir.

Patrikhane ve ruhanî münessillerinin Türkler aleyhinde faaliyetlerine dair ele geçen vesikalar pek çoktur, bunları sıra gözetmeksi-zin verebiliriz. Patrikhane tarafından, Türki-yede bulunan Rumların millî hislerini körükle-mek üzere hazırlanan Rum mekteplerinde, Rum halkı arasında dudaktan dudağa dolayan ihtilâl şarkılarının, halâs marşlarının güfteleri:

Pontos kahramanına

Seni, korkunç kılıcının keskinliğinden tanı-yorum. Evet! seni, toprağı şiddeti kahrına ram eden yüzünden tanıyorum. Mukaddes kemikle-rinden doğan halâs yaşı! Bir zamanlar mağ-mum ve mahcup inlediğin yerde « yine gel » di-yecek ağzı müstakane bekliyorum. Fakat o va-kit her şey sakın ve sakit idi. Her şey, zulüm ve vahşetin bazuyu kahrı susturuyordu. Evet! Zinciri esaretin bunnaltıcı sıkleti aletinde her susuyordu. Sen yalnız bu bedbahlığa ağlar ve derin bir ümitsizlikle ellerini çırpardın.

Halâs marşı

Tepelerde, vâdilerde, köylerde, şehirlerde ve her yerde yaşasın halâs diye bağıryorum. Şimdi semalar seviniyor, toprak gülüyor, her şey mesrur ve handan. Vatandaş Yunanistanı tahattır ediniz. Ey çocuklar! Şu kılıp içinde

hepimiz bir sesle mukaddes bir hak olan halâs şerefine yaşa! Yaşa halâs! Yaşa binlerce yaşa! diye bağuralım.

Harp meydanı...

Vatanı için elinde kılığ olduğu halde ken-dini en ön ateş saflarına atan kahramana şe-refler ve hürmetler! Güzel ve sevinli vatanını bırakıp da muvakkat olan sadeti şahsiyesi uğ-runda çalışan haine lânet! Bu hani emin olsun ki vatanın tehlikeli bir zamanında güzel karı-sından, ihtiyar valdesinden, küçük çocukların-dan ayrılmak istemediğinden hem kendini ve hem de neslini mahvediyor. Hayatı, mevcudi-yeti muzır ve tehlikelidir. Nereye gitsen ismini kimse ağzına almak. Her taraftan hakarete maruz kalır. Öyle ise hepimiz muharebeye yıl-maz bir kalble gidelim. Her birimiz vatan için ölmek şerefine nail olalım.

Harp kıtası

Sabırsız çocuklar! Silâhlarınızı kuşanınız! Hepinizin gözlerinde meseret parladığını görü-yorum. Cesaret ve şehanetle siz ilerledikçe se-mada bir rengi kesife bürünmüş bulutlar bir seyri serî ile etrafa dağılıyor. Durmadan silâh-larınız! Muhterem ecdadınızın bir yadigârı kıy-mettarı olarak bıraktığı bu toprağın vâsi ve hür bir semâ altında bulunduğunu görmek ne vakit nasib olacak? Hemen silâha sürat ve sevkle sarılınız; sarılınız ki ölmüş rüyalarımız hayat ve hakikat keshetsin!

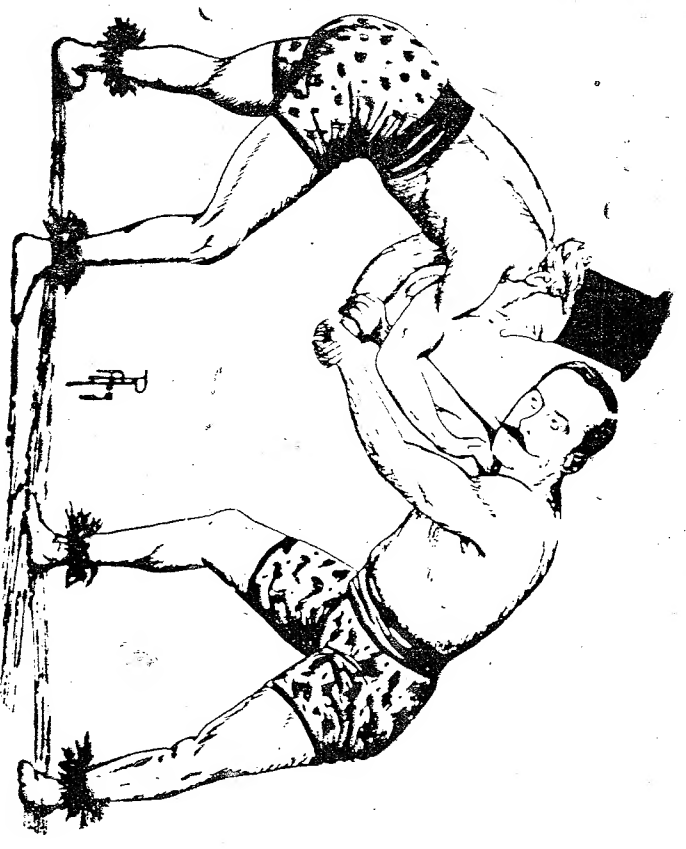
Patrikhane sade marşlar yazdırmamış, sa-de kahramanlık şiirleri hazırlatmamış, bu ara-

da Türkiye ve Yunanistan dışında bulunan Rumları da teşkilâtlandırmaya çalışmıştır. Kafkasyada daha evvel hazırlanan ve lâğvedilen Kafkas Rum tümeninin kumandanı General Ananyanın Trabzon Metropolitdi Hirisantosa yazdığı mektup tarihî vesikalardan birisini tegkil eder:

25 Şubat 919

Hürmetli efendim,

Sizi şahsan tanımak şerefine nail olmadığım halde bu mektubu yazdığımдан dolayı affınızı talep ederim. Yalnız Karadeniz sahilinde mütemekkin Rum ahalisi arasında değil dünyanın her tarafında bulunan Rumlar içinde haiz olduğunuz şöret ve hürmeti müteaddit defalar duydum. Karadeniz Rumlarının menafii uğrunda çalıştığınızı takdir ediyorum. İsmimin sizce yabancı olmadığınızı ümid ediyorum. Kafkasta teşekkül eden ve her nasılsa lâğvedilen Rum fırkası kumandanı ve erkânı harbiyei umumiye müntesibinin General (Ananyo) Kafkas Rum fırkasının lâğvındanberi açıkta bulunuyorum. Küvvetim ile sıhhatim berkemaldir. Harbe olan vukuf ve tecrübelerimle milletimin menafini temine çalışanlar arasında bulunmak arzu ediyorum. Binaenaleyh milletime hizmet hakkındaki teklifimi arz ediyorum. Mülga fırkadan bir çok zabitan ifayı hizmet için her gün müracaat etmektedir. Fırkanın efradıda mevcuttur. Zabitanıdan en muktedirlerini mesuliyetim tahtında intihap ve tefrik edebilirim. Hıdematuma lüzum hasıl olduğu takdirde emnin bir şahıs vasıtasıyla mufasssalan malûmat vermenizi rica ederim. İcap ederse şahsan da

Yine Hüseyin Cahid'in Fener Patriki ile mücadelesini gösteren ve bir Yunanlı tarafından çizilmiş karikatürü. görüşebiliriz. Pontos Metropolitanesine gelmeğe hazırım. Velisaridise rastgeldim. Mumaileyh bu mesele hakkında vaktiyle de bana bazı şeyler söylemişti.

M. Ananyo

Patrikhane, Türkiye dahilinde kurdugu büyük bir casusluk sebekesini de çalıştırıyor, Metropolitleri vasıtasıyla toplattığı haberleri, düşmanlara vermekten çekiniyordu. Türk düşmanları ilk partide 20 maddelik bir rapor istediler. Patrikhane istenen malûmatı derhal vermekte tereddüt etmedi:

Madde 1 — Rumların vîcdanî, tenayülâtı ve itimad hisleri.

Madde 2 — Türkler ve Rumlar beynindeki zıddıyet.

Madde 3 — Türkler Rumlara karşı nasıl bulunuyorlar?

Madde 4 — Rumları seven Türkler var mıdır? Rumlar ile beraber Pontos hakkında pro-paganda yapabilirler mi?

Madde 5 — Ne kadar neevut Türk askeri vardır?

Madde 6 — Büyük mülkiye memurlarının ve zabitanın, vali, kaymakam vesairenin isimleri nedir?

Madde 7 — Rumların elinde silâh ve mühimmat var mıdır, miktarı nedir?

Madde 8 — Saklı mıdır, yoksa getelerin elinde midirler?

Madde 9 — Rum getelerin fikrî vîcdanı.

Madde 10 — Rum ahaliye zarar ederler mi?

Madde 11 — Bu getelerin yekdiğerıyla teması var mıdır? Reisleri varsa kimlerdir? Mürettebatları nedir? Onların üzerinde nüfuzları var mıdır?

Madde 12 — Türkler vesair milletler ne fikirde bulunuyorlar?

Madde 13 — Sair milletlerin Türklerle derece münasebeti nedir?

Madde 13 — Komiteye (ittihat ve Terakî) mensup kimler bulunuyor ve hareketleri nedir? Osmanlı hükûmeti yardım ediyor mu?

Madde 15 — Hengi Türklerin fikir ve hareketleriyle Rumlarla uzlaşmağa kabiliyeti vardır?

Nusretli civarında cânıyane şekilde katledilen iki Havzalı ve iki Nusretli erkekle iki çocuk.

Madde 16 — Rumların arasındaki münafelerin esbabı nedir?

Madde 17 — Muhacirler gelirler mi ve yüzde kaç yerlidir?

Madde 18 — Müttelik devletlerden himaye görüyorlar mı, görüyorlarsa hangisinden daha ziyadedir?

Madde 19 — Müttelik devletlerin Salbiahmer heyetleri hediye vermiyorlar mı?

Madde 20 — Bolşevik tehlikesi var mıdır? Bolşevik erkânlarıyla birleştiğiniz zaman hissiyatları nedir?

Trabzon Metropolitisi Hrisantosa hitaben yazılmış mektuplardan bazıları:

Muhterem

Amerikalıları ziyaret ettim. Evvelki gün

Kostantinidis ve Ekonomidis Efendilerin Pontos meselesi için bunlara olan ziyaretini öğrendim. Mümkün olduğu kadar dâvamızı müdafaa ettinse de ne netice kesbedeceğine vakıf değilim. Fakat Venizelosun Trabzonu Ermenilere vermek istediğini anladım. Eğer burada olsaydınız mesele değişecekti. Maamafih Paristeki ikametiniz zarfında size muavenet edebileceğime kanaatiniz varsa bu dakikadan itibaren emirlerinize hazırım. Bir iki hafta daha burada kalmak niyetindeyim. Adremi: Amerika Sefaretanesi.

İmza: Monotisatvos

Hirisantosa hitaben

Muhterem!

Venizelos huzurunda unutulmamaklığımı temnin için tekrar ihtara cesaretyab oluyorum. Lütfen ihtiramatımı kabul ediniz efendim.

6/6/1919

İmza: Teofilaktos

Hirisantos Efendiye

Beyoğlu: 25/7/1919

Sizi İstanbulda göremediğimden pek çok müteessifim; çabuk avdet edecek misiniz? Zannedirim ki Pontos meselesi daha Pariste kalmamızı şiddetle âmiridir. Bu işlerin muvaffakiyetli bir surette hitampezir olmasını temenni ederim. Her halde muvaffakiyetimizi pek sarıh olan hukukunuza müsteniden ve sizin gibi delâleti sayesinde karibülhusul görüyorum. Yunanistanın Allahu sizi, Elenizmi kurtarmak

İçin bize vermiştir. Duyduğuna göre İstanbul şehri beynelmîl olacaktır. Mahkemeler muhtelit bir şekil kesbedecektir. Bu vaziyette fransızanın lisani resmî kabul edileceğini zan ve ümid eder misiniz?

İmza: Okunamamıştır.

Etîpî: 4 Ağustos 1918

Muhterem!

Aziz reisi ruhanîmize beyanı hoşâmî etmek cesaretinde bulunuyoruz. Yunanistanın payitahtına vürudunuz haberi bizi fevkalâde mesrur ve zâtî muhteremelerinin tavassutiyle âlelerimize, valdemiz Yunanistanda bulunduğumuzu ve artık saf ve hür Yunan havasını teneffüs ettiğimizi tebliğ etmek fırsatını bahşetmiştir.

Of muhacirleri namına

Elhazidis

Otel Kontinantal: Kastiglon sokağı

Paris: 9/8/1919

Politis Efendi, Katısopula Efendiye teslim edilmek üzere bir paket tevdi etmiştir. Asyayı Sügra mesailiyle müştegil İngiliz heyeti murahtahasasında müsteşar sıfatıyla bulunan Mösyö Vanstiyart ile tanışmanız pek fena olmayacaktır. Mumaileyh Hariciye Nezaretinin en müteffiz ve muktedir memurîndendir. Benim eski sınıf arkadaşıdır. Sizinle tanışacak olursa pek menun olacağını söyledi. Bu efendi ile tanışmanız faydadan hâli olamayacağı cihetle kendisinden bir randevu talep ediniz. Mösyö Vanstiyart Anadolu vaziyetini pek muzlim gördüğü için endişenâk bulunuyor. Şimdi İngiliz

Kararının tebliğinden sonra Kafkasyayı tahliye edecek olan Türkiyenin Ermenilere karşı bir taarruzundan korkulmaktadır. Anlaşıldığına göre Türkler, Asyayı Sugranın bazı maballerinde İngiliz zabitanını öldürmüşlerdir. S. P. komitesinin umumî bir müdafaa ihzar ettiğini zanneyliyor.

İmza: A. Aralis

Atina'da Büyük Britanya Oteli'nde Trabzon
Metropolidi Hrisantosa (Telgraf)

No. 39435

Ahzededen memur:

Pibis Sakas

Golostan Atınaya

vürüdü:

29 Eylül 1919

Varidatın fıkdanından dolayı burada barınmaları kabil olmayan Pontoslular umumiyetle Rusyaya hicret etmek arzusunadadır. Ahiren Pontostan hicretle buraya vürüd edenler her şeyden mahrum bulunuyorlar.

Binlerce muhacirin avdeti hakkındaki şiddetli isticale mebnî bu babda karar ve teveccühünüze intizar ve bunların mukadderatı hakkında vesatâtı resmîyenizi rica ederiz.

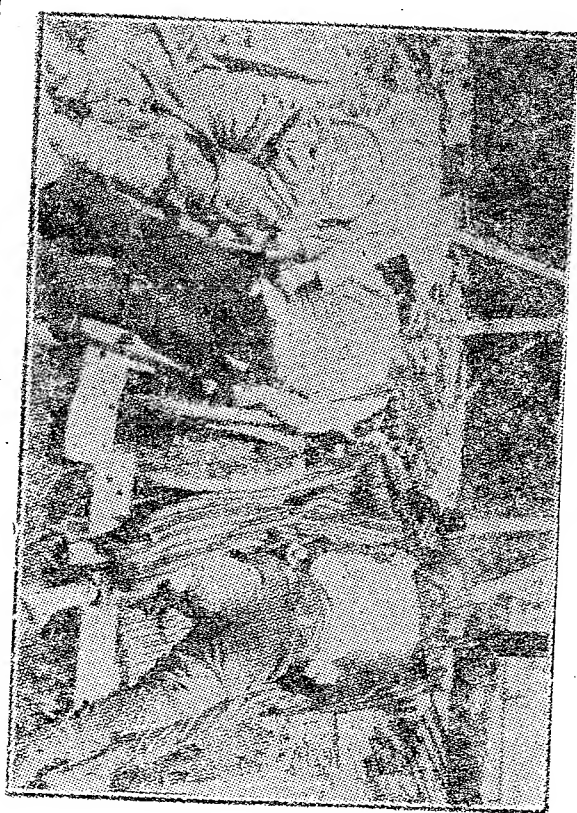
İmza: İskenderiye Muhacirin
Cemiyeti

Trabzon Metropolidime

Paris: 12 Teşrinisani 1919

Sevgili ve hürmetli efendim,

Selânikten gönderilen mektubunuzu aldım. Mufassal cevabını bir yolcu vasıtasıyla gönderdim. Bugün (okunamamıştır) efendinin hareketinden bilistifade size gayet hayırlı bir ha-

Bir ay müddetle gâib olan 30 Teşrinievvel 1337 tarihinde Rumlar tarafından katedilen Nuri Usta ile Çerkes Murad ve şahsı malûm olmayan bir çocuk.

ber bildiriyorum. Bu havadisî ayrıca da zâtlînize arz etmek üzere telgrafla K. Kostantini-dis Efendiye bildirdim. Gayet mevsut bir men-badan istihsal edilen bu haber Pontosun hür ve müstakîl bir Cumhuriyet olması meselesinin Amerikalılar ve İngilizler tarafından kabul edildiğinden bâhistir. Bu menba pek ciddî ve bu haber pek kuvvetli olduğuna göre ümit etmemiz lâzımdır. Angelos Efremidis efendinin vürudiyle yeni havadisinize nail olacağımı ümid ediyorum. Burada başka sayanı kayıt havadis yoktur. Size Patrikhane meselesini İhtiva eden (Volkan - Rineti) mecmuasını Kara Dimitri ile gönderiyorum. Mesaili siyasyede derecei mesai ve icthadâtınızı muallan havadislerinizi sabırsızlıkla bekliyorum. Eflerinizi bus ve ihtiramata sanîmanemi takdim ederim.

İlâmiş — Arzuoğlu ile Zarekiliyi göremiyorum. (İngilterede bulunuyorlar). K... meselesine ait hiç bir malûmat alamamıştır. Yunan muraahsaları bu akşam hareket ediyorlar. Obiir gün de reis in hareketi memuldür. Türkiye meselesi henüz uykudadır.

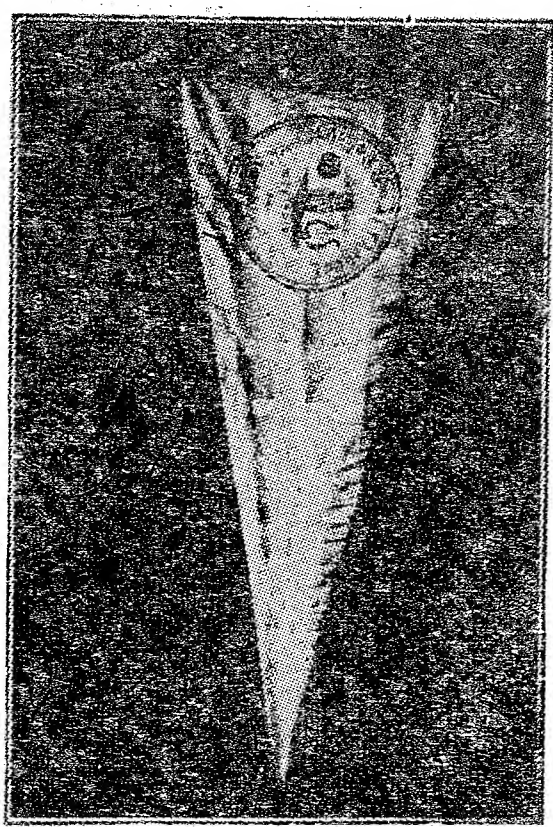
İmza: Okunamamıştır.

Metropolid Hirisantosun evrakı arasında zuhur etmiştir.

Üç ay gibi kısa bir zamanda yakılan ve abalisinden 100 lerce masum vahşi bir şekilde öldürölen Türk köylerinin fecî ve korkunç durumu karşısında nihayet hükûmet harekete geçmiştir, fesat yuvalarını basmıştır. Buna dair olan resmî vesika aşağıdadır:

Erkânı Harbiyei Umumiye Riyasetine

«Merzifonda Amerika hastanesinde ve kollejinde yer altında gizli yollar ve depoların mevcudiyeti, otomobillerle getirilen top ve tüfek, bomba gibi silâh ve cephane ile, silâhlı bazı Hristiyan köylülerin mahalli mezkûrda saklandığını ve hastane heyetinin Tavşan dağında kâin Hristiyan köylülerle gizli münasebatta bulunduğunu, bir buçuk sene kadar hastanede bulunduktan sonra, iki buçuk ay evvel çıkan ve hâlen Amasyada Şefkati İslâmiye yurdunda çalışan bir Türk kadını ihbar etmiştir. Silâh aranması ve mezkûr müessesenin aranılması emri Beşinci Fırka Kumandanlığınca Amasya

Puntos bayrağı

mutasarrıflığına verilmiş ve bu aramanın yapılması sırasında memurlar tarafından Amerikalılara hüsnü muamele edilmiştir.»

Merkez Ordusu Kumandanı Nurettin

Amerikan Kollejinde Rumlar tarafından meydana getirilen bu fesat ocağının meydana çıkarılmasını müteakip, İstanbuldaki Amerikan mümessili Amiral Bristole durum bir mektupla bildirilmiştir. Bilâhare yapılan tahkikat sonunda ele geçirilen vesikaların mevzii olmadıkları, Yunan istilâsına karşı Garbî Anadolu'da çarpışan Türk ordusunun arkadan hançerlenmesine çalışıldığı anlaşılmıştır. Nitekim buna dair Milli Hükûmetin 1014 sayılı tebliği çok mühimdir.

Kararname sureti

Yunan donanmasının Ereğliyi ve ahiren Inebolu bombardıman etmesi ve geçen gün de Averof ile diğer bir Yunan torpitosunun Bartın şarkı şimali istikametinde seyretmesi gibi hâdisatla düşman tarafından sahillerimize taarruz vukuu ve oralarda düşmanla kendine taraftar Rumların milletimiz aleyhine istifadeye kalkışıp müdafaa-i memleket için fevkalâde tedbirin itihazını istilzam eylediğinden 12 Haziran 337 tarihinden itibaren Karadeniz sahindeki bütün kazaların muntakai harp ilânı tahtı karara alınmıştır. 3/7/337

Nalpa Vekili

Hariciye Vekili

Adliye Vekili

Ömer Lütfi

Yusuf Kemal

Yusuf Kemal

İerkiye Vekili

İera Vekilleri Heyeti

Maarif Vekili

İelmini

Reisi

H. Suphi

Fevzi

Maliye Vekili

Erkânı Harbiyei

Sihhiye ve Muaveneti

Hüsnâ Hüsni

Umumiye Vekâleti

İctimaiye Vekili

Vekili

Dr. Refik

Fevzi

İktisat Vekili

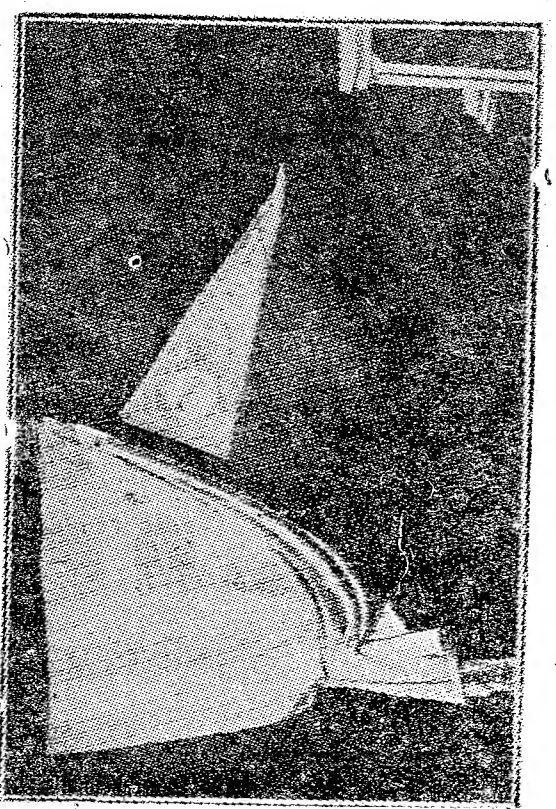
Türkiye Büyük

Mahmut Celâl

Millet Meclisi Reisi

Mustafa Kemal

İera Vekilleri Heyetinin, gerek Yunanlılarla, gerek Pontoslu Rumlarla karşı girisilen sa-

Yunan bayrağı ile Pontos bayrağı bir arada

vaş mevzuunda alınan bu karar, yine Patrikhanenin müracaatıyla itilâf devletlerini harekete getirmiş, yerli yersiz bir takım itirazlar ve müdahaleler başlamıştır.

Bu müdahaleler sonunda, İngiliz, Fransız ve İtalya mümessilleri derhal harekete geçmişler ve Millî Hükûmet nezdinde durumu protesto etmişlerdir.

Ankarada Hariciye Vekili Yusuf Kemal

Beyefendiye

İstanbulun İngiltere, Fransa ve İtalya mümessilleri Samsun Mutasarrıfının bir beyanname nesrederek Pontosta dağlara ittica eden halkın on beş gün zarfında en yakın jandarma karakollarına müracaatla yurdlarına avdetlerini bildirdiğini istihbar eylemişlerdir. Mümessiller pek muvafık hissiyat ile telâkki edilen bu be-

Yannameden dolayı beyanı memnuniyet ederler. Şu kadar ki mezkûr haberin hilâfında olarak Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin Pontos mülâhasasında bulunan Rum kadın ve çocuklarının dahile sevklerini tasavvur ettiği iş'ar edilmektedir. İşbu keyfiyetin vuku bulmıyacağına dair teminat almak mucibi muhassenat olacağı gibi mülâkadar mehafilin bu hususta itminan kesbetmesi zarurîdir. Affı umumînin ilânıyla beraber Rumların dahile tehcir projesinden sarfınazar edilerek tehci'e maruz kalanlar ile sair bütün Rum kadın ve çocuklarının serbesti seyahatlerine müsaade ita olunması ve içlerinden Anadoluyu terk etmek istiyceklerin serbesti azimetlerinin temini ve İstanbulda aileleri nezdlerine gelmelerine müsaade olunması saadeti hallerini intağ edeceği tabîdir. Mütefikîn mümessilleri mülâhazatı ânfeyi Türkiye Hükûmetine arzederlerken Şark sulhunun tekarrür etmek üzere bulunduğ'u bir zamanda Türkiye dahilinde âsâyîsi umumiyenin intizam kesbetmiş ve haricî vaziyeti tarsin edecek olan dahilî ahvalın sayarı memnuniyet bir sahneye girmiş olduğunu göstermek itibarıyla Türkiye'nin menafii namına sayarı ehemmiyet olduğunu kayıt ve işaret etmek isterler.

22/9/921

İmzalar:

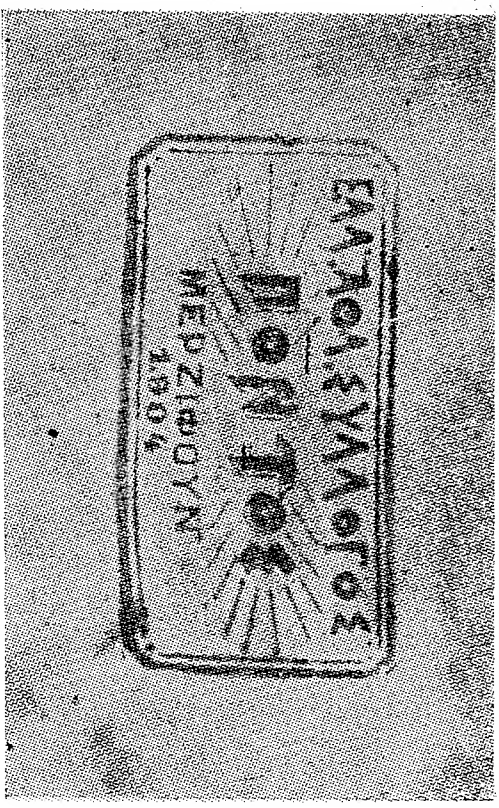
Fransa Mümessili İngiltere Mümessili İtalya Mümessili

Büyük Millet Meclisi

Rombold

Garoni

Üç devlet mümessillğine, o zamanki Hareiciye Vekili Yusuf Kemal Bey tarafından veri-

Yunanistan Cemiyetinin «Merzifon» şubesi mühürü

len 15 Eylül 1921 tarihli nota, Fener Patrikhanesinin iş yüzünü tamamen ortaya koymaktadır ve bu mühim nota aynen şöyledir:

Yusuf Kemal Beyin Notası

Hareiciye Vekili Yusuf Kemal imzasıyla 921 senesi Eylülünün on besinde İstanbulda Düvelî Mütelife mümessillerine tevdi olunan cevabî notanın Pontos meselesine taallûk eden aksa-mının hülâsası berveghizîrdir:

15 Eylül 921

«Mümessil efendilerin telgraflarında zikr olunan şikâyat hakkında zirde vazîilimza Hareiciye Nazırı mülâhazatı âtiyeyi nazarı dikkatlerine vazetmekle kesbi şeref eyler.

Hâlen İstanbul Patrikhanesinin, uzun zamanından beri Karadeniz sahillerinde merkezi Samsun olmak üzere bir Rum hükûmeti tesisi etmek için galisan Yunan Hükûmetiyle birlikte hareket ettiği sabit olmaktadır. Bir çok hafî cemiyetler — ki bunlardan en mühimmi 1904 senesinde teessüs eden Pontos cemiyetidir — Senceleden beri bu gaye uğruna hasrı mesai etmişlerdir. Bu teşkilâtın askerî ve adî tensilât ve tanzimata ait nizamnameleri, heykelleri, silâhları, bayrakları, madalyaları ile cemiyetin mühür resmîsi geçen bahar zarfında klüpleri dahilinde ele geçirildiğinden artık bu hususta şüpheye mahal kalmamıştır.

Esasen bu taharriyatın icrasını müteakip netice Amerika Fevalâde Komiseri Amiral Bristol Cenablarına iblâğ edilmişti. Binaenaleyh geçen bahardan itibaren Büyük Millet Meclisi Hükûmeti cereyan eden vekayi hakkında malûmatı katîyeye malik bulunmaktadır. Hükûmet burada da İzmir darbesinin tekrar olunmak istendiğine vakıf idi. Karadeniz Rumları her türlü kavaidi insaniye ve hukuk haricinde teslih ve teşkilât altına alınarak İzmirde olduğu gibi serî bir ihrağ ameliyesine tevessül hususunda onların muavenetine mazhar olmak ve bu suretle ekseriyeti teşkil eden Müslümanları Rum himig bir mütalâaya tesadif etmeden memleketi tesahüp için bu Müslüman ekseriyeti muntazam surette imha etmek tasavvurunda bulunduğundan bihaber değildi.

İşte berveçhibâlâ zikrolunan taharriyattan evvel Yunan muhbirlerinin Karadeniz sahlinde-

«GREG»

NOT: Bu Fransızca kelimenin ikinci mânası için lütfen Larus'a bakınız.

iki Türk arazisi hakkındaki projeleri Mondros müttarekesi akabinde bütün vüs'atıyla tazelenmiştir.

Hükûmetin muhat bulunduğu müşkül vaziyetinden istifade eden Samsun Metropolitide Karadeniz sahlindeki Türk arazisine Rusyadan ve Anadolu içlerinden getirilerek yerleştirilecek Rumlarla ve bu suretle o havalide ekalliyetlerin miktarını teksir ve teksif edecek mesai ile meşgul olmak üzere bir komisyon teşkil etmişti. Bundan maada mühim ve külliyyetli miktarda silâh ve cephane memleket dahiline sevk olunarak Rumlara tevzi edilmekte ve diğer taraftan çeteler teşkilâtı kemali germi ile devam etmekte idi.

İzmir suikastının vücuda getirdiği Hareketi Millîye ve müdafaai meşrua üzerine Yu-

namlar bütün kuvvelerini mezkûr havalide tahsis etmek mecburiyetinde kaldıklarından Karadeniz sahilinde tasavvur ettikleri proje hizi husule gelemedi. Fakat son zamanlara kadar hââ mevent olmakta devam eden ve ilk zamanlar mükemmelen teslih ve tensik edilmiş olan Rum çeteleri bütün bu harekâtı tecavüz-kâraneye karşı hiç bir silâh ve teşkilâta malik olmayan Müslimanlar hakkında irtikâp etik-leri mezalim ve itisafat ile Hükûmetin nazarı dikkatini celbden hâli kalmadılar.»

**

Yukarıda Fener Patrikhanesinin igyüzünü resmî vesikalara dayanarak vermiş bulunduk.

Bugün, Türkiye için hayâtî ehemmiyeti haiz olan bir Kıbrıs dâvası vardır ve dâva, asırlardanberi Türkiye aleyhine fesat ocakları bina eden Yunan kilisesinin hortlattığı bir dâvadır.

Kıbrıstaki yüz binleri aşan Türk vatan-daşları bugün yine Yunan kilisesinin tedhiş ve tahrikleri ile huzursuz bulunmaktadır.

Yunan kilisesine mensup bir köy papazının din olduğu gibi bugün de Rumları ve Yunan hükûmetini Türkiye aleyhine kışkırtması, beynelmîl muvazenevi bozacak bir hale gelmiştir. Yine aynı köy papazının kızıl tedhiş usullerine mîracaat etmek suretiyle 28 Ağustos 955 gününü, Türkleri katliâm günü ilâna kadar cesareti görülmemiş bir küstahlık eserdir.

Yüz yıllardanberi Türk kalan Türk Kıbrısın âtisi, daima Türkiye tarafından tayin edilecek ve Kıbrıs ebediyete kadar Türk kalacaktır.

Muhterem Başvekil Adnan Menderesin, muhalefet liderleri İsmet İnönü ile Osman Bölükbaşının, kızıl uşağı palikaryalara birer şamar halinde inen beyanatlarını da bu vesile ile kitabıza almaya millî bir şeref saydık.

MUHTEREM BAŞVEKİL, ADNAN MENDERESİN KIZIL PALIKARYALARI ŞAŞKINA ÇEVİREN NUTKU:

MENDERES, YUNANİSTAN İÇİN : «BU NE BİÇİM HÜKÜMETTİR Kİ BİR KASABA PAZINA DEVLET MUAMELESİ YAPACAK KADAR EĞİLİP BÜKÜMEKTEDİR.» DİKTEN SONRA ADA STATÜKOSUNDA HIÇ BİR DEĞİŞİKLİĞE KATİYEN TAHAMMÜLÜMÜZ OLMADIĞINI BELİRTTİ.

«Kıbrıs meselesi hakkında konuşmağa başlarken, evvelâ bugünkü gazetelerde İngiltere hükûmetine bir nota vermiş olmamız münasebetiyle çıkan yazıların, bu notanın hakikî mahiyetini tamamiyle aksettirmedliğini tebarüz ettirmek isterim. İngiltere hükûmetine verdiği- miz notada, Kıbrıstaki ırkdaşlarımızın maruz bulundukları tehlikeden duymakta olduğumuz endişeyi izhar ettik. İngiltere hükûmetinin vazife ve salâhiyetlerine, pek tabî bir müdahale mânasını tazammun etmemek şartıyla vermiş olduğumuz notanın hakikî mânası, bundan ibaret.

Kıbrıs meselesinde Türk hükûmetinin ne derecelerde soğukkanlı ve itiyatlı hareket etmiş olduğunu ve Türk hükûmetinin ve hattâ bütün Türk milletinin Kıbrıs meselesinde Türk-Yunan dostluğuna ne derecelerde ehemmiyet

atfeylemiş bulunduğunu, burada ayrıca belirtmek suretiyle, izah ve tekrar hacet yoktur, sanırım. Kıbrıs meselesi ortaya çıkalberi, dünya kadar söz söylendi. Bir çok gürtlü yapıldı. Bu güne kadar mesul hükümet reisi olarak benim söylediklerim, bir kaç cümleyi geçmez. Bu meselede bu dereceye kadar soğukkanlılığımızı muhafaza etmekle, Türk - Yunan dostluğuna atfettiğimiz ehemmiyet ve kıymetin delillerini vermiş bulunuyoruz. Bugün de yine Kıbrıs üzerinde konuşurken, Türk - Yunan dostluğuna ve ittifağına aynı kıymet ve ehemmiyeti vermek te devam ettiğimizi önceden söylemişliyim. Hatâta diyebilirim ki, bu beyanatı, esaslı bir hatâdan tahzir maksadıyla yapmaktayım. İşler, hiç bir tedbirin tesir etmiyeceği bir sahaya götürlmeden önce, belki makul bir hal yoluna girebilir ümidiyledir ki, huzurunuzda konuşmaktayım.

Bu âna kadar olan sabır ve sükûtumuzun, bu konuşmamıza lâzım gelen haklı ehemmiyetin verilmesini icap ettirecek esaslı bir âmil teşkil ettiğine de ayrıca kanîim.

Kıbrıs meselesi diye bir mevzu ele aldığımız zaman, bunun son bir iki senenin icadı olduğunu derhal kavrayacaksınız. İnsanlar, durur dururken kendilerine mesele çıkarmak ve dertler icat etmek itiyadından kurtulamıyorlar. Yunanlı dostlarımız, yalnız kendi için değil, fakat aynı zamanda bizim için ve bütün dünya için de ortaya bir dert atmış bulunuyorlar. Yunanistanda ve sair yerlerde bir takım tahriklerin sözlerine, iddia ve vaygaralarına bakılacak olursa Kıbrıs Yunanistana ilhak edil-

mediği takdirde gökler yere gökecektir.

Hakikati halde, farzımuhal böyle bir hal vukubulsa dahi, Yunanistanın, ne iktisaden, ne siyaseten, ne de askerlikçe zerre kadar kuvvetlenmesi söyle dursun, hem kendisini, hem de kendisinin mensûp bulunduğu hür milletler camiasını zaafa uğratmaktan başka bir şey elde etmiyeceği bir hakikattir.

Kıbrıs meselesinde tahrikçilerin takındıkları tavır ve vaziyetle söylenen sözler, bizleri haklı endişelere sevketsin bulunuyor. Bu endişelerin bir kısmı istikbale muzaaf olmakla beraber, bugünden yarına vahim hâdiselerin cereyan edebileceğine dair ortada dolayan sözler, endişelerimizin kaynağını teşkil etmektedir. Hiç ihtimal vermek istemiyoruz ve böyle olabileceğine imkân da göremiyoruz. Fakat 28 Ağustosun Kıbrıstaki ırkaşlarımız için bir katliâm günü olacağını terrorist bir eda ile mütemadiyen ilân edip durmaktadırlar. Biz, Adada hukuکی menfaatlere dayanarak vaziyete hâkim olan ve Adaya vazîliyed bulunan İngiliz hükümetinin vazifesini tamamiyle yapacağına kanîiz. Ancak, Adadaki Rum halkının yıllardır devam eden gayet şiddetli tahrikler neticesinde galeyana haline getirilmiş olduğu ve bu halkın silâhlandırılması teşebbüs ve hareketlerinin de çok ilerlemiş bulunduğu söyleniyor. Binaaleyh, âni bir hareket, suursuz ve caniyane bir teşebbüs, telâfisi gayri mümkün neticeler doğurabilir mi? Maalesef biz bugün bu kadarını da hi temennî etmek mevkîine gelmiş bulunuyoruz. Hareket, âni olabilir. Mahallî hükûmet hazzıksız bulunabilir. Oradaki halkımız, son de-

recelere kadar tahrik edilmiş ve silâhlandırılmış bir ekseriyet karşısında masum, hareketsiz ve silâhsız bulunabilir. Fakat bu, hiç bir zaman onların bir ân için dahi müdafaaasız kalacakları mânasını tazammun etmez. Bu bakımdan büyük bir endişe ve heyecan içinde bulunan Kıbrıslı ırkdaşlarımızı tatmin etmek ve müsterih kılmak isteriz.

Görüyorsunuz, işler ne derecelere kadar ileri götürülmüş bulunuyor. Dünyanın bu kadar nazik ve karışık vaziyeti karşısında Türk ve Yunan milletlerinin birbirleriyle dost ve müttelik olmalarının âdeta bir kader hükmü gibi kat'i ve muhkem bir hakikat olmasına ve böyle bir manzara arzemesine rağmen, tedbirsizliğin ve idrâksizliğin bu kadar sayanı teessüf vaziyetler ihdas etmiş olduğunu derin bir elem ve teessürle belirtmek istiyorum. Tahrikçiler, bütün akıl ve iz'an sahiplerini, Türk dost-luğuna ve ittifakına büyük kıymet verenleri, memleketi idare etmek mes'uliyeti altında bulunanları, bunların hepsini meş'um bir cazibenin iğnesine takarak meş'um bir istikbale doğru sevkretmektedirler. Memleketimizin bu hâdiseler karşısında duyduğu teessürü ifade ederken, akıl ve iz'anın dost ve müttelik Yunanistan'da yakın zamanda hâkim olmasını, bu memlekette yaşayan herkesle beraber hükmîyet ve ben de candan temenni etmekteyiz. Dünyanın başındaki galeler yetmiyormuş gibi, durup dururken muztarıp beseriyetin başına böylesine hiçten gâleler ihdas etmek, akıl ve şuurla kabili telif değildir. Bu, ancak dünyanın huzuruna kastedenleri memnun edebilir.

Tahrikçilere göre, adanın şu kadar nüfusu Türk, şu kadar nüfusu Rummuş ve onlara göre sanki bütün dünyada coğrafî hudutlar bu esasa göre çizilmiş gibi, Kıbrısın kaderi de bu esasa göre tayin edilmeliymiş. Ben, bu konuşmamda, hukukî prensiplerin, siyasi teamül ve hakikatlerin ve nihayet dünya coğrafyasının göstermekte olduğu manzaranın mânalarını ızhala çalışmıyacağım. Bunlar üzerinde Yarın Londraya hareket edecek olan heyetimiz, hükümetimizin noktai nazarını ve memleketimizin görüş ve düşüncesünü lâıkiyle ve salâhiyetle tesrih ve ifade edecektir. Ben yalnız şu kadardı söyleyeyim ki, nüfus ekseriyetine göre, her hangi bir bölgenin kaderinin tayin edilmesi prensibi, bu dünyada, hele böylesine parçalı olarak tatbik yeri bulmuş değildir. Bir vatan, terzinin önündeki kumaş parçası gibi neresinden istenirse kesilebilir bir metâ değildir. O esas itibarıyla etnik hakikatlere dayanmakla beraber, coğrafî, siyasi, iktisadî ve askerî bir bütün teşkil etmek bakımından türlü âmillerin tesiri altında, tarihî hâdiselerin gösterdiği istikamette hudutları çizilen bir coğrafya parçasıdır.

Memlekelerin hudutlarının mutlak ve tek âmil olarak ırkî esasa istinaden çizilmediği hususunda bugünkü dünyada yüzlerce misal vermek mümkündür. Aynı zamanda, muayyen bir nüfus topluluğunun, meselâ Kıbrısta olduğu gibi, sakin bulunduğu arazi parçası mutlaka falan memleketle ilhak edilmediği takdirde, orada sâkin olanların bedbâht ve felâket içinde olabilecekleri iddiası da hiç bir suretle doğru de-

gildir. Bakınlar, görünümler: memleketimizdeki Rum vatandaşlarımızla ne derecelere kadar kardeşçe ve hepimiz yâni vatanın çocukları olmak bahtiyarlığı içinde yaşamaktayız.

Bugün tahrikçilerin istinad etmek istedikleri Adadaki nüfus sayısının fazla olduğu esasını, kendi ifadeleriyle bir hanlede gürtmek mümkünür. Vaktiyle Garbî Trakya için Lozanda bir plebisit yapılmasını istemiştik. Buna şiddetle itiraz eden Yunanistan olmuştu. O günkü iddia ve delillerini bugün kendilerine karşı kullanmak kolaydır.

Bunun ötesinde, tarihî hâdiselerin aksına bakarak şurasını dikkatleri önüne kaymak lâzımdır: Nüfus ekseriyetinin kendilerinde olması esasına dayanarak mı daha dün Ankaranın önüne kadar gelmiş bulunuyorlardı? İzmirde, Aydın'da, Eskişehirde işleri ne idi? Acaba oralarda «Self - Determination», milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmesi prensibinin hâkimiyetini tahakkuk ettirmek için ilâhî bir misyonları mı vardı? Birinci Cihan Harbinin emsalsiz felâketleri içinden tamamiyle takatsız, silâhsız, hattâ millî birliğini kaybetmiş bir halde çıktığımız bir anda bizi, istiklâlimize ve millî mevcudiyetimize mâl olacak derecelerde tehlikelerle karşı karşıya bırakmış olan hâdiseleri, Atatürk'ün ve Venizelos'un realist görüşlerine uyararak unutmak ve kaale almamak istiyoruz. Fakat bugünkü manzara, bize millî mevcudiyetimiz için yaptığımız sonsuz fedakârlıkları ve yaşadığımız çok tehlikeli ve elemli seneleri, zarurî olarak hatırlatıyor.

Genç bir milletin heyecan kaynağını teşkil

edecek bir takım meseleler olabilir. Fakat bunları ve bu heyecanları, başkalarına ve bilhassa kendilerine zarar vermeyecek vadilerde, kendileri, komşuları ve bütün dünya için hayırlı yollarda kullanmak icap eder. Yunanistan, bir nevi iredantizm politikası ile işe başladı. Hattâ buna, biraz da, pek yakışık alır tarafı olmasa da, emperyalizm karşıtı. Giridden, şuradan buradan bağlandı. Bir bakıma, bu iredantizm muvaffak olmuş gibi görünür. Fakat muhasebesi tam yapıldığı takdirde, bu politikanın, hem Yunanistan için, hem Türkiye için seameti olduğunu kabul etmemeğe imkân yoktur. Girid alındı, şurası burası alındı.

Daha da bir çok yerler alınacak sanıldı. Ankaraya kadar girdi ve hâdiseler, oralarda asırlardanberi Türklerle yanyana, kucağa kucağa yaşayan ırkdaşlarımızın, tarihte misli görülmemiş bir tasfiyesi ile nihayet buldu. Giridi almak metodlarının Kıbrısta tekrar edilmekte olması, ister istemez Türkleri, Yunan iredantizmin hareketlerinin başlangıcından bugüne kadar olan seyrini hatırlamaya sevk ediyor. Kıbrıs'taki bir avuç ekseriyetlerine istinad ederek, dünyanın başına yeni gâleler açmak istiyenlere, ister istemez «Ankara önünde ne işimiz vardı?» sualini sormak zaruretini hissettiriyor.

Şurasının herkesçe ve açık olarak bilinmesi lâzım gelir ki, Türkiye sahillerinin büyük bir kısmı, başka devlete ait olan tarassut ve tehdit palangalarıyla muhat bulunuyor. Bir Kıbrıs sahası bugün salim görünmektedir. Bu bakımdan Kıbrıs Anadolu'nun bir devamından ibaret ve onun emniyetinin esas noktalarından birisi-

dir. Bu itibarla onun bugünkü durumunda, bir tebeddül bahis mevzuu olursa, bunun teknik esaslara değil, çok daha mühim ve esaslı olan diğer hakikatlere ve mesnedlere göre halledilmesi ve Türkiye'ye râci olması lâzım gelir. Londra'ya gidecek olan heyetimiz, statükonun muhafazasını asgarî şart olarak müdafaa edecektir.

Statükonun muhafazası, her türlü ihtilâfları menedecek bir haldir.

Memleketimizin sükûnetini bugüne kadar muhafaza etmiş olması diğer taraftan tahrikçilerin velleyleyi ayuka çıkarmış bulunması, meselenin hali üzerinde hiç bir tesir icra etmez. Bugüne kadar olanları, biz sadece bir hevesten ve iç politikalarında prestij kazanmak dâvasından ibaret telâkki edegeldik. Yalnız şu da var ki, tahrikçiler tarafından aylardanberi devam edip gelen tazyiklerin bir hükûmetin makul politikası ve bunun beynelmîl plânda sağlayacağı itibar üzerinde asla müessir olamayacağı pek âlâ hatıra gelmesi lâzım gelen bir husus iken, bu ne biçim hükûmettir ki, bir kasaba papazına devlet muamelesi yapacak kadar eğilip bükilmektedir.

İnsanların ve milletlerin hayır ve menfaatleri, husumetten değil, dostluktan ve muhabbetten gelir, biz, hâdiselerin, evvelâ, vasıflarına ve meziyetlerine büyük kıymet verdiğimiz Yunan milleti için seameti olabilecek bir maceraya dökülmesini önleyebilmek için, şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de elimizden gelen gayreti sarfetmekte devam edeceğiz. Fakat şurasını da katiiyle ifade edeyim ki, bu mem-

leketin, Kıbrıs statükosunda bugün için ve hatta yarın için memleket aleyhine olabilecek bir değişikliğe katıyen tahammülü yoktur.»

İNÖNÜ DİYOR Kİ :

«KIBRIS KONFERANSININ ŞEKLİ İVE NETİCESİ BELİ OLUNCAYA KADAR MUHALİF PARTİ OLARAK DİKKATİMİZİ BU MEVZUDA TOPLAYACAĞIZ»

Hükûmetin Kıbrıs mevzuundaki görüşünü aksettiren Başbakan Adnan Menderes'in demeci karşısında C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü, Partisinin görüşünü şu demecle açıklamıştır:

«Kıbrıs dâvası üzerine Hükûmetin beyanata bize ciddi bir vaziyet göstermektedir. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin yakın günlerde umumî bir tecavüz tehlikesi karşısında bulunduğundan resmen bahsedilmiştir. Bütün vatandaşların alâkası bu vahim haber üzerinde toplanmak lâzımdır.

Dış meseleler ve tehlikeler üzerinde iktidârın muhalefette işbirliği yapması usulü bizde henüz teessüs etmemiştir. Onun için tehlike zamanlarında yapabileceğimizi âcilen bildirmek isteriz. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin can ve mallarını tehlikeden korumak için Hükûmetin alacağı bütün tedbirlerle beraberiz. Kıbrıs konferansında haklarımızı korumak ve kurtarmak için Hükûmeti bütün gavretlerinde destekleriz. Kıbrıs konferansının şekli ve neticesi belli oluncaya kadar muhalif parti olarak dikkatimizi bu mevzuada topluyacağız. Dış politikamızın Kıbrıs ile meşgul olacağı günlerde iç politi-

kamuzın havasının da Kıbrıs ile dolu olduğunu
dünyaya göstermek vazifemizdir.»

BÖLÜKBAŞI'NIN BEYANATI

C. M. F. Genel Başkanı Osman Bölükbaşı,
Adnan Menderes'in Kıbrıs mevzuunda vermiş
olduğu beyanat hakkındaki görüşünü açıklıya-
rak ezciümle sunları söylemiştir:

«Kıbrıs meselesi ve oradaki kardeşlerimizi
tehdit eden yakın tehlike hakkında Hükûmeti-
mizi bugün gazetelerde okuduğumuz ve çoktan
beri beklediğimiz enerjik beyanatını büyük bir
ci Millet Partisinin dün Edirne'de yapılan kon-
gresinde de Hükûmetin çok enerjik hareket et-
mesi lâzım geldiğini, haklarımızı ve Kıbrıs'taki
kardeşlerimizi korumak mevzuunda bütün mil-
letin kendisiyle beraber olduğunu açıklamıştır.
Böylece millî ve vatanî mevzuatlarda iktidar ve
muhafeleti bir fikir etrafında birleşebilecek-
lerinin sevinçverici bir örneğini vermiştir. Bir kere
daha belirtmek isteriz ki, vatanî ve millî mev-
zuatlardaki hassasiyetimizi, iç politika ihtilafla-
rımız asla gölgeleyemez. Bu itibarla bugün bü-
tünün dikhatimimiz Kıbrıs konferansı ve kardeşle-
rimizin emniyeti meselesi üzerinde toplanmış
bulunmaktadır.

Bütün demokrat memleketlerde olduğu gi-
bi bizde de hükûmetin dış politika meselelerin-
den muhafeleti haberdar etmesi ve onun müta-
lâasını almasını memleket menfaatleri icabın-
dan olduğunu bu vesile ile tebariz ettirmek is-
teriz.»

Fener Klisesi hakkında HER GÜN Gaze-
tesi sahibi baş yazısında şöyle yazıyor:

PAPAZLARA DİKKAT EDELMİ, ÇÜNKÜ FENER
PATERKHANESİNİN ORTA KAPISINDA TÜRKÜ-
ĞE İHANETTEN ASILAN GREGORİUS FENER
PAPASTI

— * —

YUNANİSTAN'IN SUBATINA İNDİRİLEN SEFET ŞAMAR

Dün, Londra'da Türk heyeti Kıbrıs hakkında Türk
göstüğünü açıklamış oldu. Bu, (İhakkılara) bir tokat,
dünyaya iyi niyetin büyük bir örneği, İngilizlere itl-
madımızı gösteren bir belge oldu. Aynı zamanda da
Yunanistana karşı olan sabrımızın hangi hadde ve de-
receye kadar sürebileceğinin katı bir cevabıdır. Kıb-
rıs adasında bugün 100 bin Türk mü var? Fakat 300
bin, Kıbrıs'ın da kuzeyde bir devamı olan Türkiye'nin
geçtiği bölgelerindedir. Ve bunu unutmamak lazımdır.
Hele Kıbrıs'a hakim olan, batıda bulunan (Oniki Ada)
yı da elinde tutarsa Türkiye'yi —Avuç içinde gibi—
muhasara altına almış demektir. Ve şu kılıç gibi kes-
kin ifadeye bakınız:

«HİÇ BİR MEMLEKET BÜTÜN EMNİYETİ
TİNİ NE KADAR DOST VE MÜTTERİK OLURSA
OLUN TEK BİR DEVALETTE BAĞLANAMAZ.»

Oysa ki evvelki gün Yunanlılar ne söylemişlerdi:
«Kıbrıslılar kendi reyleriyle ne istediklerini karar-
laştırmalar» mış. «Üç devlete de ne oluyormuş?» Bir
fustiz diplomatı da Yunan tezinin öğrenilmesinden
sonra: «İngilizlerle Yunanlılar ayrı ayrı yollardan, ay-
rı noktaya gidiyorlar» demişti! Demişti amma, bak,
Türkiye de ne cevap veriyor!

İngilterenin tâ... Lord Bayron'danberi 150 yıldır Akropolis Yunanistanına duyduğu tarihi hayranlıktan biraz sıyrılacakını limit ederiz. Türkiye, İngiltereye olan güvenini, Zorlu'nun da konferansta dediği gibi Kıbrısın idaresini, kendisini kuvvetli bir mütetelik gö-recek, İngiltereye teslim etmekte göstermiştir ve hü-kümanlık hakkı bizde kalmak şartile, Kıbrısı 1878 de İngiltere ile akdettiğimiz ittifak muahedesiyle İngil-tereye bırakılmıştır. Evet, Kıbrıs mukaderatı tayin edilecek bir ada değildir. O zaman Lozan andlaşmasının da tekrar gözden geçirilmesi ve Türkiye'nin de bir takım taleplerinin kabulü lazımdır.

akılsızca mag montentri Makarios ise Kıbrıs mu-
kadderatının kendi tarafından sağlanmasında mücade-
lelerinin sonuna kadar devam edeceğini barbar bağırıp
duruyor.

Fakat, ilikhat eedim, Fener Patrikhanesinin ORTA KAF'ında Tırk vatandaşlığına ihanet ettiği için asılan Gregorius da bir papas'tı. 1821 de Sultan İttihat Mahmud'un emriyle bu kapının önünde Yunan istiklalini güden bir ruhani olduğu için vatana ihanet suçuyla asılmıştı. Bu papaslar, tâ.. İstanbulu alıp da Patrikleri serbest bırakıp Fath Sultan Mehmet zamanından beri kendilerini esir olmuş bir koyun sürüsünün göbani sayarlar. Bu adamlarda biraz sükran hisleri olsa, kendilerine bu göbanlığı bahşeden Fath Sultan Mehmedinizin yüksek duygularına, dolayısıyla Tırklığa bir rahmet hissi duyarlardı.

rinde Bulgarlık tarihini, derinliklerinden çıkararak köy papaslarına öğreten ve Bulgarlığı kuran bir papası.

Yunanlı papasların Yunanlı yüreklerle aşıladığı bir (Megalo İdea) vardır ki, tam bir buçuk asır önce Yunan istiklalini hedef gösterdiği gibi hâlâ bir Âmentü gibi Yunanlı kalblerinde yaşar. Bu Âmentü Kıbrıs'tır. Bu Âmentü İstanbul'dur. Bu Âmentü Ayasofya'dır. Bu Âmentü, nihayet, Fener'in orta kapisında patrik Gregorius'un asıldığı yerde bir Türk ruhanisinin veya devlet büyüğünün asılmasıdır.

Vaktiyle Yunanlılardan bir muharrir şöyle demiş:
«Yunan milleti sabretmeyi bilir. Trova'dan ayrıldıktan ve tam on sene, denizlerin üstünde, her türlü musibetlere, fırtınalara tehlikelere rağmen dolaşıptan sonra, nihayet bir sabah İtak Adasının hayal, meyal şeklini, baba evinin bacasından çıkan dumanı gördükleri gibi, Yunan milleti de bir vakit gelecek İstanbulla bir baba evi gibi kavuşacaktır.»

İstanbul Megalo İdea'nın, Yunan Amentüsünün böyle bir hedefidir.

Yunan tarihi şahittir. Eski Yunanistanın Adalar Denizinde, Afrika kuzey sahillerinde, hattâ Karadenizde birçok müstemlekeleri, küçük sömürgeleri vardı. Bunlar nasıl olmuştur? Bütün Avrupaca şu maldûdur ki (Yunanılar Doğu'yu daima kendi evleri saymaktadırlar. Evle sahip olmadan önce, onun bir kösesine yerleşirler, fırsat buldukları zaman öyle bir güçlüğü çikarır ki bütün dünyayı, komşularını, dostluklarını unutturlar.)

İşte, Elenizm budur. Kıbrıs'daki yaygara da bu-
gün onun bir kösesine sığmıy bütün bir Kıbrıs'a hâ-
kim olmak hilesinden ileri gelmektedir. NATO'nun bir
kösesine sığmıy feryadı basmaktır.

Yunanlıların (Megalot idea) sana karşı biz Türklerin de (Büyük Üküt) müz olmalı. Hani bizim (Büyük Üküt) müz, (Millet Mefkûre) müz, (Ulusal Amac) müz? İstiklal Savasındaki millî hedefimiz (Türk Özgürlüğü) müz bütün vatan parçalarını esaretten kurtarmaktır. Fakat, bundan sonraki hedefin yalnız medeniyet câmasına girmek olduğu کافی gelmiyor işte. Atatürk'ün dediği gibi:

(Milletimiz, bundan sonraki mesaisinde de muvafak olabilmek için Milli Hedefini bütün vuzuh ve katliyetle, tekmil vatandaşların nazarında ve vicdanında bütün parlaklığı ile tesbit ve tâyin etmiş) bulunmali. İşte, Yunan papaslarının yaptığı budur. Asırlarca bu hedefi göstermişlerdir ve asırlarca da aynı Megalo Türk vatandaş olsun, evet Rum ırkının nazarında ve vicdanında bütün parlaklığı ile yaşatmağa çalışacaklardır.

Asrımız hurafe ve safsata asrı değildir. Fakat Sarki Akdenizde bu hurafe ve safsatalar, papasların hacı üstünde halâ devam etmektedir.

Asrımızda dinle devlet işleri birbirinden ayrılmıştır. Fakat Akdenizde bir ruhani teşekkül vardır ki devlet işlerine dini bütün sa'asıyla karıştırır. Dini hedefi, millî hedef olarak gösterir. Yarı Trova, yâni Çanakaleminiz de onlarca bir hedef olarak gösterilebilir.

Yarı, Meryem Ana mezarı bulunuyor diye Selçuk ve Efes hedef olarak gösterilebilir.

Yarı, Anadolu ve Trakya'yı Ayasofya'da son dağışıkada ruhani semalara getirilen rahibin görecesi deyiş gösteren Makariyoslar, Makariyosadeler bütün Anadolu ve Trakya topraklarını isteyebilirler.

Bize, akıncı atalarımızın (Kızılbaş) sı gibi mef-kûre cizen bir (Büyük Üküt) meselesi lazımdır. Kıbrıs bugün hiç olmazsa bu büyük mefkûrenin bir parçasıdır.

50.000 Türk şehidinin halâ kanlarının buharı bütün o toprakların mukadderatını, kutsal alın yazısını, bir kasaba papasının kızıl cehaleti değil, büyük Türk kiyeye tâyin edecektir elbette.

Allaha çok şükür ki (Kıbrıs Türkleri) sözleri bütün bizim bir millî KUTLUMLAR ŞEHADETİMİZ olmuştur.

Şehadet için Türk Milleti, Allah ve vatan yoluna hayatını seve vermesini bilir.

SON

